

ПРОФІЛЬ ГРОМАДИ МІСТА ЧЕРНІВЦІВ

*Матеріали до Стратегічного плану підвищення
конкурентоспроможності та економічного
розвитку міста Чернівців*

2011 рік

Звіт про результати опитування представників міста Чернівців підготовлено управлінням економічного розвитку міської ради у співпраці з Експертним комітетом з економічного розвитку міста Чернівців при підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Проекту «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність». (ЛІНК)

Проект ЛІНК впроваджується консорціумом на чолі з компанією Chemonics International. В консорціум також входять компанії The Berman Group, Economic Integration Forum, ILS – Ukraine Ltd.

Погляди авторів, представлені у цьому документі, можуть не співпадати з поглядами Агентства США з міжнародного розвитку чи Уряду Сполучених Штатів Америки.

Агентство США з міжнародного розвитку
Регіональна Місія в Україні, Молдові та
Білорусі

вул. Нижній Вал, 19
м. Київ 04071, Україна
Тел.: +38 (044) 537-4600
Факс: +38 (044) 537-4684
<http://ukraine.usaid.gov>

Проект «Локальні інвестиції та національна
конкурентоспроможність»

вул. Ігорівська, 14-А, 2-й поверх
Київ 04655, Україна
Т.: +38 (044) 425-4747, ф.: 425-7333
вул. Сергєєва-Ценського, 12/4, 3-й поверх
м. Сімферополь 95011 Україна
Т.: +38 (0652) 248-081, ф.: 248-036
www.linc.com.ua

Зміст

1. ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГІОНУ	6
1.1. Характеристика міста Чернівці	6
1.2. Історичний нарис про місто Чернівці.....	7
1.3. Характеристика Чернівецької області	10
2. НАСЕЛЕННЯ МІСТА	13
2.1. Загальна демографічна характеристика міста.....	13
2.2. Освітній рівень населення.....	15
3. ЖИТЛО	17
3.1. Розвиток житлового забезпечення	17
4. ЗАЙНЯТІСТЬ І ДОХОДИ.....	19
4.1. Зайнятість населення	19
4.2. Заробітна плата і доходи населення.....	20
4.3. Безробіття.....	20
5. ЕКОНОМІКА	23
5.1. Суб'єкти господарської діяльності	23
5.2. Зовнішньоекономічна діяльність	25
5.3. Інвестиційна діяльність.....	27
5.4. Найбільші роботодавці	29
5.5. Місцевий бюджет.....	29
6. ІНФРАСТРУКТУРА. ЗАКЛАДИ СУСПІЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ.....	31
7. ДОВКІЛЛЯ.....	37
7.1. Атмосфера.....	37
7.2. Утилізація відходів.....	37
8. ТУРИЗМ	39
9. ЦІЛІ РОЗВИТКУ МІСТА	44

Перелік таблиць

Таблиця 1.	Порівняння міста, регіону та України.....	6
Таблиця 2.	Природний та міграційний рух населення міста	13
Таблиця 3.	Загальні коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту населення за 2009 рік (на 1000 осіб населення), осіб.....	14
Таблиця 4.	Розподіл постійного населення за основними віковими групами.....	14
Таблиця 5.	Розподіл постійного населення за статтю станом на 01.01, осіб.....	15
Таблиця 6.	Кількість пенсіонерів, які знаходяться на обліку в Пенсійному фонді, осіб.....	15
Таблиця 7.	Заклади освіти м. Чернівці у 2009/2010 н.р.....	16
Таблиця 8.	Житловий фонд м. Чернівці, тис. кв. м. загальної площі	17
Таблиця 9.	Введення нового житла	17
Таблиця 10.	Показники квартирної обліку в місті	17
Таблиця 11.	Загальні тенденції зміни зайнятості, тис. осіб.....	19
Таблиця 12.	Середньорічна кількість найманих працівників за видами діяльності, осіб... ..	19
Таблиця 13.	Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, грн.	20
Таблиця 14.	Заробітна плата за видами діяльності, грн.	20
Таблиця 15.	Кількість зареєстрованих безробітних, тис. осіб.....	21
Таблиця 16.	Рівень зареєстрованого безробіття, %.....	21
Таблиця 17.	Динаміка показників працевлаштування	22
Таблиця 18.	Підготовка і підвищення кваліфікації кадрів у 2009 році	22
Таблиця 19.	Зареєстровані суб'єкти господарської діяльності, од.....	23
Таблиця 20.	Зареєстровані суб'єкти господарської діяльності у місті	23
Таблиця 21.	Зареєстровані суб'єкти господарської діяльності за видами економічної діяльності по Чернівецькій міській раді.....	24
Таблиця 22.	Основні засоби на підприємствах міста	24
Таблиця 23.	Показники роботи підприємств торгівлі та ресторанного господарства	25
Таблиця 24.	Діяльність підприємств сфери послуг міста.....	25
Таблиця 25.	Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2009 році, тис. дол. США	25
Таблиця 26.	Обсяги експорту-імпорту товарів, тис. дол. США	26
Таблиця 27.	Обсяги експорту-імпорту послуг, тис. дол. США	26
Таблиця 28.	Географічна структура експорту товарів та послуг підприємств міста	27
Таблиця 29.	Прямі іноземні інвестиції в м. Чернівці, тис. дол. США	27
Таблиця 30.	Структура прямих іноземних інвестицій за країнами походження	28
Таблиця 31.	Показники інвестиційної діяльності у місті	28
Таблиця 32.	Основні підприємства та організації міста (2009 р.).....	29
Таблиця 33.	Доходи бюджету міста, тис. грн.	30
Таблиця 34.	Стан каналізаційного господарства міста	32
Таблиця 35.	Показники роботи транспортного комплексу міста.....	33
Таблиця 36.	Показники діяльності дошкільних освітніх закладів міста.....	33
Таблиця 37.	Показники діяльності денних загальноосвітніх навчальних закладів міста... ..	34

Таблиця 38.	Випускники вищих навчальних закладів міста.....	34
Таблиця 39.	Показники роботи закладів охорони здоров'я міста.....	35
Таблиця 40.	Основні заклади культури та мистецтва	35
Таблиця 41.	Валовий викид шкідливих речовин в атмосферне повітря у 2009 р., т.....	37
Таблиця 42.	Небезпечні відходи на території міста, т.....	38
Таблиця 43.	Кількість туристів, що відвідали місто протягом 2005-2009 рр.....	39
Таблиця 44.	Розподіл туристів за віковими категоріями у місті.....	41
Таблиця 45.	Кількість іноземних туристів, що відвідали м. Чернівці.....	41
Таблиця 46.	Наявність номерного фонду у м. Чернівці станом на 01.01.2010 р.....	42
Таблиця 47.	Готелі та інші місця короткотермінового проживання	43
Таблиця 48.	Показники роботи санаторно-курортних закладів у 2008/2009 році.....	43
Таблиця 49.	Інвестиційні проекти у м. Чернівці.....	44

Перелік рисунків

Рис. 1.	Динаміка чисельності населення міста, тис. осіб.....	13
Рис. 2.	Динаміка природного приросту (зменшення) населення міста, осіб	13
Рис. 3.	Динаміка механічного руху населення по місту, осіб.....	14
Рис. 4.	Віковий склад населення станом на 01.01.2010 р.....	15
Рис. 5.	Підготовка (випуск) кваліфікованих працівників професійно-технічними навчальними закладами, осіб.....	16
Рис. 6.	Рівень забезпечення житлового фонду міста комунальними послугами, %	17
Рис. 7.	Обсяги введення в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. населення у 2009 році, кв. м. загальної площі.....	18
Рис. 8.	Динаміка інвестицій у житлове будівництво місті у фактичних цінах, млн. грн.....	18
Рис. 9.	Структура зайнятості населення міста у 2009 р. за видами діяльності, %	19
Рис. 10.	Динаміка середньомісячної заробітної плати, грн.....	20
Рис. 11.	Динаміка рівня зареєстрованого безробіття.....	21
Рис. 12.	Попит і пропозиція робочої сили на ринку праці м. Чернівці, осіб	21
Рис. 13.	Кількість суб'єктів ЄДРПОУ, одиниць на 1000 осіб	23
Рис. 14.	Структура суб'єктів господарської діяльності за видами діяльності по Чернівецькій міській раді у 2009 р., %.....	24
Рис. 15.	Географічна структура експорту підприємств міста у 2010 році, %.....	27
Рис. 16.	Динаміка заборгованості та рівня оплати населенням за житлово-комунальні послуги, %	31
Рис. 17.	Викиди шкідливих речовин у повітря від стаціонарних джерел забруднення, тис. т	37
Рис. 18.	Структура іноземних туристів, що відвідали місто (на основі форми 1-Тур), % ...	39
Рис. 19.	Структура іноземних туристів (на основі форми 1-Готель), %	40
Рис. 20.	Структура іноземних туристів міста в залежності від мотиву приїзду, %	40

1. ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГІОНУ

1.1. Характеристика міста Чернівці

Статус: ..... адміністративний центр області
Загальна площа, кв. км: 153
Кількість мешканців, тис. осіб.....251,8
Працевдатне населення, тис. осіб..... 162,91
Щільність населення (осіб на 1 кв. км): 1645,6

Місто Чернівці – обласний центр Чернівецької області або ще як називають цей край – Буковина, розташоване на південному заході України у межиріччі р. Прут на висотах від 100 до 250 м над рівнем моря. Територія міста становить 153 кв. км, населення – понад 250 тисяч осіб. Область має спільний кордон з Румунією та Молдовою, займає вигідне транспортно-географічне положення. Мальовничі ландшафти Карпат, природні заказники, лікувальні води та цілюще повітря, самобутній побут буковинських сіл, архітектурна спадщина Чернівців створює всі умови для гарного відпочинку в Буковинському краї. Річка Прут (протяжність в межах міста 18 км) поділяє м. Чернівці на підвищену правобережну і низовинну лівобережну частини.

Перша документальна згадка про Чернівці датується 8 жовтня 1408 р. у грамоті молдавського господаря Олександра Доброго, коли тут було засновано митницю. Територія нинішнього краю за час свого майже 600-літнього існування входила до складу різних держав: Київська Русь, Молдавське князівство, Османська імперія, Польща, Австро-Угорщина, Румунія, Радянський Союз, а з 1991 року – незалежної України.

Побратимами м. Чернівці є міста Солт Лейк Сіті (Юта, США), Конін (Польща), Сучава (Румунія), Назарет Ілліт (Ізраїль), Саскатун (Саскачеван, Канада), Клагенферт (Австрія), Подольськ (Російська Федерація).

Таблиця 1. Порівняння міста, регіону та України

Адміністративні одиниці	Площа (тис. км ²)	Площа у % до площі країни	Населення тис. осіб	Населення у % до населення країни	Щільність населення
м. Чернівці	0,153	0,025	251,8	0,55	1645,7
Чернівецька область	8,1	1,34	901,3	1,95	111,3
Україна	603,5	100,00	46144,0	100,00	76,5

Представницьким органом територіальної громади є Чернівецька міська рада, яка нараховує 65 депутатів. Керує громадою міський голова, який обирається безпосередньо громадою на основі прямого виборчого права. Міський голова одночасно очолює міську раду та її виконавчий комітет.

Місто має районний поділ, де утворено районні в місті ради:

- Першотравневий
- Шевченківський
- Садгірський

Вони мають свої виконавчі органи. Кількість депутатів районних в місті рад – 138 осіб.

Клімат Буковини є помірно континентальним з м'якою зимою і теплим літом. Середньорічна температура повітря становить +7,9°C, найнижча вона у січні (-4,9°C), найвища – в липні (+18,7°C). Зима в середньому настає 28 листопада, а закінчується 9 березня; літо починається 20 травня, а закінчується 10 вересня. У середньому за рік у Чернівцях випадає 660 мм атмосферних опадів, найменше – у жовтні та січні–лютому, найбільше – у червні–липні. Щороку у зимовий період утворюється сніговий покрив, проте його висота незначна. Абсолютний мінімум температури повітря у 2009 році становив мінус 19,8°. Абсолютний максимум температури повітря у 2009 році становив плюс 32,4°.

Чернівці мають розвинену транспортну мережу. Маршрутна сітка міста складається з 46 автобусних та 10 тролейбусних маршрутів. Повітряним, залізничним та автомобільним транспортом місто з'єднано з усіма обласними центрами України та іншими містами Росії та

країн Європи (Бухарест, Варна, Мінськ, Москва, Санкт-Петербург, Софія та ін.). У м. Чернівці функціонує комунальне підприємство «Міжнародний аеропорт Чернівці», який з 2006 року переданий у комунальну власність міста та є пріоритетним для розвитку транспортної інфраструктури краю. Значним кроком на шляху розвитку міста стало відкриття другої черги об'їзної дороги, що дозволяє зменшити транспортне навантаження на історичну частину міста.

Відстань від м. Чернівці до найбільших міст України та європейських столиць: Київ – 538 км, Донецьк – 1140 км, Львів – 270 км, Прага – 700 км, Бухарест – 574 км, Москва – 1380 км, Варшава – 640 км, Відень – 980 км. Будапешт – 780 км.

З 1 січня 2007 р. Чернівецька область стала безпосереднім сусідом Європейського Союзу (відстань від м. Чернівців до кордону з Румунією - митний перехід «Порубне» – складає 40 км). Відстань від м. Чернівці до найближчих кордонів: Польща – митний перехід «Мостиська» – 340 км; Угорщина – митний перехід «Чоп» – 464 км; Словаччина – митний перехід «Ужгород» – 444 км; Молдова – митний перехід «Мамалига» – 58 км.

Сьогодні Чернівці – економічний, політичний, культурний і релігійний центр Буковини. Підтвердженням високого статусу міста Чернівців є входження міста до п'ятірки міст у рейтингу серед 55 міст України в номінації «Кращі міста для життя», який складається журналом «Фокус».

Чернівці – одне з не багатьох міст України з міською забудовою такої якості і коштовності. Туристичний потенціал міста зумовлений, насамперед, наявністю великої кількості пам'яток різних епох та етнічних культур, багатою палітрою місцевих звичаїв та обрядів, традиційних народних промислів і ремесел. Державний реєстр пам'яток архітектури нараховує 689 пам'яток та об'єктів культурної спадщини, 24 з яких загальнонаціонального значення.

Конкурентні переваги міста:

1. Наявність висококваліфікованої робочої сили.
2. Значна концентрація потужних фінансових установ та концентрація приватних фінансових ресурсів.
3. Вигідне географічне розташування як транспортного вузла.
4. Наявність можливостей для розвитку інфраструктури.
5. Багатофункціональність міста.
6. Безконфліктне співіснування багатонаціональної громади.
7. Збережені національно-культурні традиції.
8. Чиста екологія.
9. Наявність вільних земель для будівництва та реєстру земельних ділянок та виробничих площ.
10. Наявність земельних площ у комунальній власності.
11. Наявність інфраструктури дошкільної, середньої та вищої освіти.
12. Компактність міста.
13. Наявність філій комерційних банків та інших фінансових установ.
14. Молодий вік населення.
15. Значні індустриальні традиції.
16. Визначення залучення зовнішніх інвестицій в якості одного з пріоритетних напрямів політики міської влади.
17. Добре автотранспортне сполучення міста з іншими регіонами, діючий міжнародний аеропорт з великими потенційними можливостями.
18. Наявність Генерального плану міста.
19. Наявність Правил використання та забудови території міста.
20. Різноманітність типів житла.
21. Розвинена система зв'язку і телекомунікацій.
22. Розвиток сегменту сфери послуг.

1.2. Історичний нарис про місто Чернівці

Поселення на території Чернівців були вже за неоліту, на їх передмістях виявлено поселення трипільської культури, доби бронзи й заліза. В околицях Чернівців виявлено слов'янські пам'ятки початку нашої ери (II-V ст.); за ранньої історичної доби тут були поселення білих хорватів і тиверців (IX-XI ст.). Оборонний город на місці Чернівців заснував у

другій половині XII ст. галицький князь Ярослав Осмомисл на лівому березі Прута (збереглися руїни фортеці, яка існувала до середини XIII ст., коли її зруйнували татари); нове місто було побудоване на високому правому березі Прута.

З середини XIV ст. Чернівці, входили до складу Молдавії як прикордонне місто з Польщею; через них проходив торговельний шлях зі Львова на Сучаву. Уперше згадуються в грамоті воєводи Александра (Олександра Доброго) (8.10.1408 р.) у зв'язку з митним договором, який він уклав з львівськими купцями. (За даними українських дослідників, грамота молдавського господаря Олександра Доброго з першим письмовим згадуванням про Чернівці зберігається в Державному історичному музеї Росії, куди вона потрапила зі Львова. Чернівецький обласний державний архів має лише копію цього історичного документа.)

1488 р. Чернівці стали центром Чернівецького повіту. За молдавського періоду вони користувалися самоуправою на маґдебурзькому праві і як «вільне місто» підпорядковувалися безпосередньо воєводі; управа Чернівці була в руках «шолтиса» і 12 радних. У XV–XVI ст. Чернівці були торговим центром з ярмарками, які відбувалися на лівому березі Прута, але з середини XVI ст. почали занепадати через постійні війни, а 1538 опинилися під турецькою зверхністю. Місто зазнало спустошень за воєн Молдавії з Польщею (1497, 1509, 1688 рр.), турками (1476 і 1714 рр.) і татарами (1626, 1646, 1650, 1672 рр.). Козаки (під проводом Богдана Хмельницького) побували у Чернівцях 1650 і 1653 рр. та після поразки під Полтавою взимку 1709–1710 рр. Переслідуючи їх, російське військо зайняло тоді вперше Чернівці. Місто зазнало спустошень від росіян, коли вони знову побували тут за російсько-турецької війни 1739 р., внаслідок чого воно перетворилося на невелике поселення. 1762 р. у ньому було ледве 200 дерев'яних будинків з близько 1200 мешканців.

Внаслідок чергової російсько-турецької війни 1768–1774 Чернівці були взяті російським військом та перейшли під владу союзної Австрії (1774–1918 рр). Від самого початку австрійського панування Чернівці стали центром Буковини – насамперед військової адміністрації (1774–1786 рр.), згодом цивільного управління: 1786–1849 рр. Буковинської округи, що входила до складу Галичини, 1849 р. автономного краю Буковини. 1864 р. Чернівці здобули повну міську самоуправу. Перехід з турецько-балканської до західноєвропейської сфери впливу вплинув на зростання населення. Уже 1779 р. у Чернівцях було 3200 мешканців, і це число зростало завдяки допливу німців (службовців, учителів, торгівців), а також українців і поляків з Галичини, євреїв і румунів та українців з Буковини.

1781 року цісар Йосиф II видав патент (указ), яким всі парафії та монастирі в межах австрійської Буковини були об'єднані у одну єпархію та підпорядковані єпископові Досифеєві (Дозофтієві) Херескулу, єпископові Радовецькому. 12 грудня 1781 року єпископську катедру було перенесено до Чернівців. 1783 р. у Чернівцях постали ремісничі цехи, з кінця XVIII ст. почала розвиватися промисловість. На початку XIX ст. засновано гімназію, побудовано церкви св. Параскеви (1814–1862 рр.) і греко-католицьку (1825–1830 рр.). З 1832 р. у Чернівцях уконституювався маґістрат на чолі з бурґомістром.

Революційні події 1848 р. призвели до автономії краю і міста та до загострення політичного суперництва між українськими і румунськими національностями на Буковині. У середині XIX ст. дійшло також до пожвавлення економічного розвитку Чернівців (побудовано броварню, паровий млин, ґуральню, фабрику меблів, 1850 р. створено торговельну палату, 1877 р. – торгіву біржу).

23 січня 1873 року вийшов імператорський декрет, відповідно до якого була утворена незалежна «Буковинська митрополія», а митрополиту Євгенію було надано титул - архієпископ Чернівецький, митрополит Буковини й Далмації.

Розвитку Чернівців сприяла побудова залізниці Чернівці–Львів (1866 р.). 1895 року побудовано електривню, 1897 введено в дію електричний трамвай, 1895–1912 рр. – водогін і каналізацію. Споруджено нові визначні будівлі: кафедральний собор (1844–1864 рр.), резиденцію буковинської митрополії (1862–1882 рр.), вірменську церкву (1869–1875 рр.), єзуїтський костюл (1893–1894 рр.), єврейську синагогу (1873–1879 рр.), міський театр (1904–1905 рр.), зал двірець (1905–1908 рр.). Чернівці набули європейського вигляду (їх часто називали «малим Віднем»), хоч цей вигляд мала тільки центральна частина міста. 1895 р. у Чернівцях працювало понад 2500 робітників, а з 1910 р. – в місті було 2140 ремісників і 1400 торговців.

До 1781 р. у Чернівцях була тільки одна народна школа (румунська). Австрійська адміністрація відкрила німецьку школу, а на 1869 р. було вже 6 шкіл з 26 учителями. Першу

класичну гімназію засновано 1808 р., реальну – 1869 р., учительську семінарію чоловічу – 1860 р., жіночу – 1872 р. У другій половині XIX ст. засновано фахові школи: сільськогосподарську, ткацьку, ремісничу, 1827 р. вищу теологічну. У 1875 р. засновано Чернівецький університет з 3 факультетами. У Чернівецькому університеті працювали українські вчені: С. Смаль-Стоцький, О. Калужняцький, Є. Козак, М. Кордуба, З. Кузеля та інші. З Чернівцями тісно пов'язана діяльність письменників: Ю. Федьковича, С. Воробкевича, О. Кобилянської.

Організоване українське громадське життя Чернівців починається з заснуванням 1869 р. товариства «Руська Бесіда», політичного товариства «Руська Рада» (1870 р.), студентського товариства «Союз» (1875 р.). У цих товариствах спершу переважали москвофільські тенденції, але з 1884 р. перемогли «народовці» (Є. Пігуляк, О. Попович, С. Смаль-Стоцький та інші), відтоді почався швидкий розвиток українського національного руху. З 1884 р. українське громадсько-культурне життя було зосереджене в Українському Народному Домі. Діяли товариства: Українська Школа (з 1887 р.), економічні установи «Руська Каса» (1896 р.) і «Селянська Каса» (1903 р.); «Міланська Читальня» (1880 р.), Жіноча Громада (1906 р.), спортовий Союз Січей (1904 р.), Бурса ім. О. Ю. Федьковича (з 1896 р.), музичні товариства Буковинський Боян (1895 р.) а Міщанський хор (1901 р.), Буковинський Народний Театр (1897 р.).

До 1914 р. Чернівці були важливим українським видавничим центром. Тут видавався місячник «Буковинська Зоря» (1870–1871 рр.), щоденник «Буковина» (1885–1917 рр.), «Нова Буковина» (1917–1918 рр.); місячник РУП «Гасло» (1902–1903 рр.), політичні газети «Народний Голос», «Народна Справа», «Громадянин», «Борба» (1907–1914 рр.) та інші; працювали видавництва: «Православний календар» (1874–1918 рр.), «Бібліотека для молоді, селян і міщанства» (1885–1996 рр. і 1906–1914 рр.), «Крейцарова бібліотека» (1909–1914 рр.); видавано підручники для народних і середніх шкіл, словники, красне письменство.

Чернівці були також важливим осередком діяльності румунів, євреїв, німців і поляків. З німецьких культурних діячів письменник К. Францос популяризував творчість Шевченка, а історик і етнограф Р. Кайндль досліджував історію й етнографію Буковини.

За першої світової війни Чернівці тричі поверталися під російську владу (30.08.1914–21.10.1914 рр.; 26.11.1914–18.2.1915 рр.; 18.06.1916–02.08.1917 рр.). Російська влада переслідувала українських націоналістів, полегшення настало щойно по березневій революції 1917 р., коли губернатором Буковини став О. Лотоцький. По створенні Українського крайового комітету Буковини (25.10.1918 р.) відбувалося у Чернівцях велике народне віче (03.11.1918 р.), на якому ухвалено приєднання до України; 06.11.1918 р. Українці перебрали владу в Чернівцях (бургомістром міста призначено О. Безпалка), але вже 11.11.1918 р. румунське військо окупувало Чернівці, а 28.11.1918 р. румунський Генеральний конгрес Буковини проголосив приєднання Буковини і Чернівців до Румунії.

За румунської влади Чернівці залишилися адміністративним осередком Буковини. Крім названих товариств засновано нові – «Буковинський Кобзар», «Український Мужеський Хор», «Український Театр». Існувало в Чернівцях і відділення Української Національної Партії. Видавнича діяльність зменшилася. Виходили тижневики «Боротьба», «Рідний Край», «Рада» і «Самостійність», а також щоденник «Час», журнали «Промінь» і «Самостійна Думка». Відчувався брак україномовних книжкових видань.

При кінці румунського панування Чернівці стали потужним економічним центром. 1936 року тут працювало 155 великих та 61 мала фірма.

У червні 1940 р. місто та вся північна Буковина були анексовані у Румунії Радянським Союзом і увійшла до складу Радянської України. У Чернівцях відбулися величезні зміни в національному складі населення: німців переселено 1940 р. до Німеччини, частина румунів переселилася до Румунії. Коли Німеччина напала на СРСР, 6 липня 1941 р. румунські та німецькі війська зайняли місто. Німці за допомогою румунської поліції вбили чи депортували до Трансністрії більшість єврейського населення. Було зруйновано синагогу, мости через Прут. Після відвоювання Чернівців радянським військом (29.3.1944 р.) Чернівці стали обласним центром. До складу області крім районів Буковини (Вижницький, Сторожинецький, Заставнівський, Кіцманський, Глибоцький райони, частина Хотинського району) увійшли і території, які раніше входили до складу Бессарабії (частина Хотинського району, Новоселицький, Кельменецький і Сокирянський райони). Також увійшла Герца, яка раніше

завжди була виключно румунською. У 1965 р. до Чернівців приєднано містечко Садгору (Садагуру) на лівому березі Прута.

1.3. Характеристика Чернівецької області

Адміністративний центр області:.....	місто Чернівці
Загальна кількість міст:	11
Обласного значення:	2
Загальна кількість сільських населених пунктів:	398
Загальна кількість сільських рад:	252
Площа, кв. км:	8096
Кількість мешканців, тис. осіб:	901,3
Міське населення:.....	374,3
Сільське населення:	527,0
Щільність населення (осіб на 1 кв. км):	111,7

Географічні дані

Територія області складає 8,1 тис. кв. км (1,3% території України). На заході область межує з Івано-Франківською областю, на півночі – з Тернопільською, на північному сході – з Хмельницькою та Вінницькою областями, на півдні – з Румунією, на південному сході – з Республікою Молдова. Територією Чернівецької області проходить державний кордон протяжністю 404,4 км, в тому числі: з Румунією – 226,4 км, з Республікою Молдова – 178 км. Митний контроль здійснюється в пунктах пропуску Вадул-Сіретської і Кельменецької митниць.

Протяжність автомобільних шляхів загального користування в області становить 2900 км. Територію області перетинають залізничні магістралі, що забезпечують пасажирські та транспортні перевезення у напрямку сполучення України з південною Європою (Румунія, Болгарія). Довжина залізничних колій загального користування - 423 км.

Чернівецька область розташована у трьох зонах: лісостеповій (між річками Дністер та Прут), передгірській (між Карпатами та річкою Прут), і гірській – Буковинські Карпати з середньою висотою приблизно 900 м над рівнем моря.

Територією області протікає 4240 річок загальною довжиною 8966 км. З них понад 4130 річок, струмків та водотоків довжиною менше 10 км кожна та 109 річок довжиною понад 10 км. Найбільші серед них – Дністер (290 км в межах області), Прут (108 км), Сірет (100 км) та Черемош (80 км). На північному сході області розташоване глибоководне Дністровське водосховище.

Чернівецька область – край, багатий на рекреаційні ресурси, з потужним економічним потенціалом, сприятливий для розвитку міжрегіональної та міжнародної співпраці.

Адміністративно-територіальні одиниці

До складу області входять 11 адміністративних районів, 11 міст (в т.ч. 2 міста обласного значення – Чернівці та Новодністровськ), 8 селищ міського типу та 397 сільських населених пунктів.

Кількість рад: 11 районних рад, крім того, 3 – у місті Чернівці, 11 – міських, 8 – селищних, 252 – сільські.

Демографічна ситуація

Чисельність наявного населення області на 1 грудня 2009 р. становила 904,4 тис. осіб. Загальний приріст населення відбувався виключно за рахунок міграційного приросту – 776 осіб, водночас зафіксовано природне скорочення населення – 467 осіб.

Промисловість

Індекс промислової продукції у 2009р. порівняно з 2008р. становив 74,6%. У переробній промисловості суттєво зменшили обсяги виробництва продукції підприємства металургійного виробництва та з виробництва готових металевих виробів, целюлозно-паперового виробництва, видавничої діяльності, легкої промисловості, машинобудування, з оброблення деревини та з виробництва виробів з деревини, крім меблів (на 50–18,6%).

Сільське господарство

Обсяг валової продукції сільського господарства (у порівнянних цінах 2005р.) у 2009р. становив 2066,6 млн. грн.

У 2009 р. сільськогосподарськими виробниками області одержано 473,2 тис. т зерна при середній урожайності 38,1 ц/га; цукрових буряків – 35,5 тис. т; насіння соняшнику – 6,6 тис. т; картоплі – 509,4 тис. т; овочів – 208,7 тис. т; плодів та ягід – 87,8 тис. т.

За 2009 р. господарствами всіх категорій вироблено 63,2 тис. т м'яса у живій вазі, 312 тис. т молока, 342 млн. шт. яєць.

На початок 2010 р. у господарствах всіх категорій утримувалось 139,6 тис. голів великої рогатої (з них 73,5 тис. корів), 177,4 тис. свиней, 55,1 тис. овець і кіз та 3,3 млн. голів птиці.

Будівельна діяльність

За 2009 р. підприємствами області виконано будівельних робіт на суму 826,1 млн. грн., що становило 60% до обсягів 2008 р.

Транспорт

За 2009 р. автомобільним транспортом перевезено 2,8 млн. тонн вантажів, виконано вантажооборот у обсязі 763 млн. ткм.

Пасажирським транспортом (тролейбусним, автомобільним, авіаційним) за 2009 р. перевезено 79,8 млн. пасажирів. Обсяг пасажирообороту становив 1015,4 млн. пас. км.

Фінанси

За даними управління Національного банку України в Чернівецькій області вимоги банківських установ області за наданими кредитами (включаючи нараховані відсотки) на 1 грудня 2009 р. становили 5705,4 млн. грн., з яких 1907 млн. грн. – у національній валюті.

Зобов'язання банківських установ області за коштами, залученими на рахунки фізичних осіб (включаючи нараховані відсотки), у національній та іноземній валютах на 1 грудня 2009 р. становили 2047,7 млн. грн.

Зовнішня торгівля товарами

Обсяг експорту товарів у 2009 р. становив 108,2 млн. дол. США, імпорту – 95,1 млн. дол. США. Порівняно з 2008 р. експорт скоротився на 29,6%, імпорт – у 1,9 рази. В зовнішній торгівлі товарами області склалося позитивне сальдо в розмірі 13,1 млн. дол. США.

Суб'єкти господарювання області здійснювали операції в зовнішній торгівлі товарами з партнерами з 78 країн світу.

Роздрібна торгівля та ресторанне господарство

Оборот роздрібною торгівлі (до якого включено роздрібний товарооборот підприємств роздрібною торгівлі, розрахункові дані щодо обсягів продажу товарів на ринках та фізичними

особами-підприємцями) за 2009 р. становив 6763,8 млн. грн. У структурі обороту роздрібної торгівлі на організовані і неформальні ринки припадало 34%.

Оборот ресторанного господарства (з урахуванням обороту фізичних осіб-підприємців) за 2009р. в порівнянні з 2008 р. зменшився на 1% і становив 244,4 млн. грн.

Доходи населення

Розмір середньомісячної номінальної (нарахованої) заробітної плати в середньому на одного штатного працівника у 2009 р. становив 1497 грн., що на 8,5% більше, ніж у 2008 р.

Залишається значною диференціація заробітної плати серед міст та районів області. Лише в чотирьох з них заробітна плата перевищувала (на 2,3–50,1%) середню по області. В містах Новодністровську і Чернівцях вона становила 2247 та 1616 грн., Сокирянському і Путильському районах – 1553 та 1531 грн. відповідно. Найнижчий рівень заробітної плати (на 15,1–13,5% менше за середній) спостерігався у Глибоцькому (1270 грн.), Новоселицькому (1276 грн.) та Кіцманському (1295 грн.) районах.

Сума невиплаченої заробітної плати на 1 грудня 2009 р. становила 6609,6 тис. грн. У цілому обсяг невиплаченої заробітної плати на 1 грудня 2009 р. дорівнював 3% фонду оплати праці.

Ринок праці

На початок 2010 р. на обліку в державній службі зайнятості загалом перебувало 10,5 тис. не зайнятих трудовою діяльністю громадян, що на 6% більше, ніж на 1 грудня 2009 р., більшість з них (97,6%) мали офіційний статус безробітних. Серед безробітних жінки становили 51,6%, молодь у віці до 35 років – 36,4%. Рівень зареєстрованого безробіття на 1 січня 2009 р. становив 1,9% населення працездатного віку.

2. НАСЕЛЕННЯ МІСТА

2.1. Загальна демографічна характеристика міста

Згідно офіційних даних Головного управління статистики, чисельність постійного населення міста Чернівці станом на 1 січня 2010 р. становила 248018 осіб, з яких 45,8% складають чоловіки і 54,2% – жінки. Щільність населення – 1645,7 осіб на кв. км.

Незважаючи на нестійку соціально-економічну та політичну ситуацію в Україні та тенденцію до зменшення кількості населення по Україні загалом, у м. Чернівці, починаючи з 2002 року, спостерігається тенденція зростання чисельності постійного населення. Водночас, чисельність постійних мешканців міста Чернівці станом на 01.01.2010 р. становить лише 96% від чисельності населення у 1989 році.

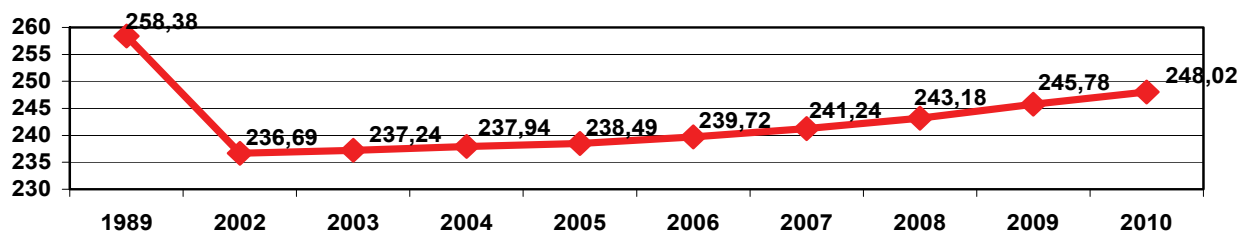

Рис. 1. Динаміка чисельності населення міста, тис. осіб

У 2009 році на 1000 осіб наявного у місті Чернівці населення народжуваність склала 10,2 особи. Кількість жителів за 2009 рік збільшилась на 2239 осіб. Такі зміни відбулись за рахунок позитивного механічного приросту (на 2252 особи). Протягом 2007-2009 рр. показник природного приросту зменшився з -439 осіб у 2007 році до -13 осіб у 2009 році.

Таблиця 2. Природний та міграційний рух населення міста

Показники	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Народжені	1860	1998	2234	2326	2343	2275	2556	2564
Померлі	2490	2604	2621	2683	2621	2714	2665	2577
Природний приріст населення	-630	-606	-387	-357	-278	-439	-109	-13
Прибулі	5686	5565	5567	5780	5886	6427	6212	5753
Вибулі	5197	4431	4624	4199	4089	4041	3506	3501
Механічний приріст	489	1134	943	1581	1797	2386	2706	2252
Загальне збільшення (зменшення)	-141	528	556	1224	1519	1947	2597	2239
Ланцюговий індекс – чисельність населення, %	0,00	100,23	100,30	100,23	100,52	100,63	100,80	101,07

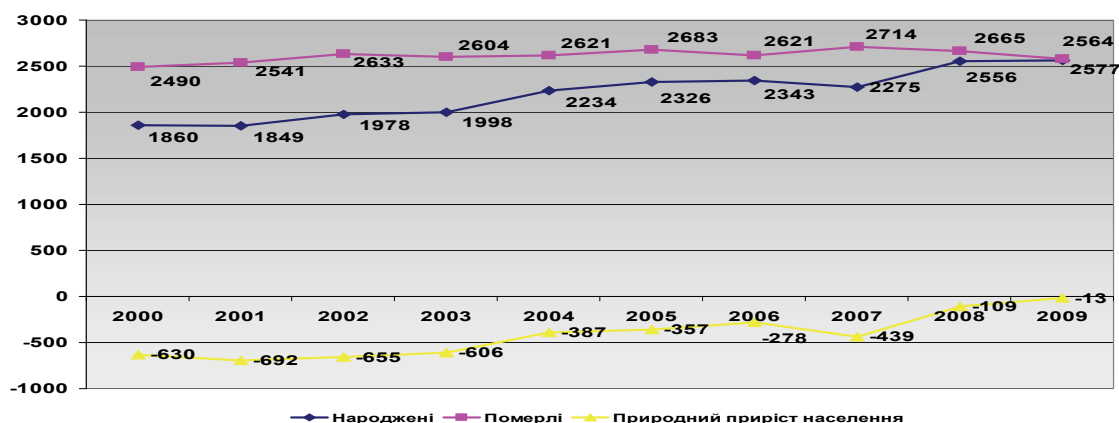

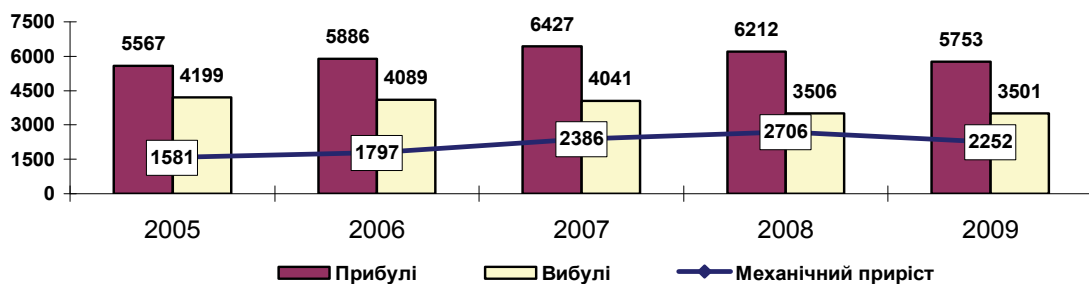
Рис. 2. Динаміка природного приросту (зменшення) населення міста, осіб

У місті Чернівці, як і по Чернівецькій області, протягом 2009 року показник природного приросту набув негативного значення. Хоча за 2009 р. народилось на 0,31% (8 осіб) більше ніж у 2008 р. і кількість померлих зменшилась і становить 5753 осіб, однак показник природного приросту по місту Чернівці залишається від'ємним.

Таблиця 3. Загальні коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту населення за 2009 рік (на 1000 осіб населення), осіб.

Показники	м. Чернівці	Чернівецька обл.
Народжені всього - всього	10,2	12,2
Померлі, всього	10,3	12,9
Природний приріст населення, всього	-0,1	-0,7

Протягом 2009 р. по місту Чернівці кількість народжених у розрахунку на 1000 осіб склала 10,2 особи, що нижче загальнообласного показника на 2 особи.

Рис. 3. Динаміка механічного руху населення по місту, осіб

За період 2005-2007 рр. спостерігалась чітка тенденція збільшення показника механічного приросту за рахунок збільшення кількості прибулих та зменшення кількості вибулих осіб з міста Чернівці. Дані Головного управління статистики за 2009 р. констатують тенденцію зменшення показника механічного приросту за рахунок одночасного зменшення кількості осіб, що приїжджають та від'їжджають з міста Чернівці. Основний напрям міграції населення – міграція у межах області.

Таблиця 4. Розподіл постійного населення за основними віковими групами

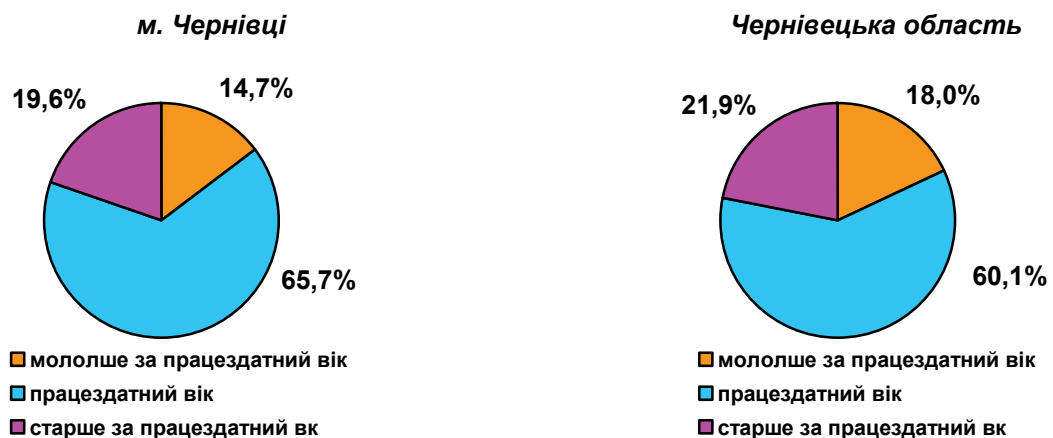
	Кількість населення, осіб	У тому числі у віці			Відсотків до всього населення в віці		
		молодшому за працездатний	працездатному	старшому за працездатний	молодшому за працездатний	працездатному	старшому за працездатний
1989	258375	60283	156713	41379	23,3	60,7	16
2002	236691	42571	152875	41245	18	64,6	17,4
2003	237236	40330	155390	41516	17	65,5	17,5
2004	237936	38792	156944	42200	16,3	66	17,7
2005	238492	37450	157979	43063	15,7	66,2	18,1
2006	239716	36801	159299	43616	15,4	66,4	18,2
2007	241235	36248	160298	44689	15	66,5	18,5
2008	243182	35967	161375	45840	14,8	66,4	18,8
2009	245779	36179	162642	46958	14,7	66,2	19,1
2010	248018	36560	162911	48547	14,7	65,7	19,6

Станом на 01.01.2010 р. частка жінок у загальній структурі населення становила 54,2%, а чоловіків відповідно – 45,8%. На 1000 жінок припадало 845 чоловіків.

Таблиця 5. Розподіл постійного населення за статтю станом на 01.01, осіб

Регіони	2002		2010		На 1000 жінок припадає чоловіків	
	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	2002	2010
м. Чернівці	109675	127016	113595	134423	863	845
Чернівецька область	430047	488981	421904	479402	879	880

Зміни вікової структури населення свідчать про загальну тенденцію «старіння» населення міста. За останні 10 років відбулись зміни співвідношень працездатного та непрацездатного населення. У 2010 році 65,7% постійного населення становили особи працездатного віку, 14,7% постійного населення – особи у віці молодшому за працездатний та 19,6% постійного населення – особи у віці старшому за працездатний. Водночас спостерігається зменшення частки осіб у віці молодшому за працездатний.

Рис. 4. Віковий склад населення станом на 01.01.2010 р.

Протягом останніх 10 років для м. Чернівців характерна тенденція щорічного незначного зростання кількості пенсіонерів. Станом на 01.01.2010 р. на обліку у Пенсійному фонді знаходилось 55483 особи, з яких найбільшу частку складають пенсіонери за віком (79,31% або 44006 осіб) та за інвалідністю (13,27% або 7362 особи).

Таблиця 6. Кількість пенсіонерів, які знаходяться на обліку в Пенсійному фонді, осіб

	2001	2006	2007	2008	2009	2010
Усього пенсіонерів, осіб	53279	53648	53718	54297	54532	55483
у тому числі						
за віком	36982	40796	41485	42416	42948	44006
за інвалідністю	9666	7997	7711	7614	7454	7362
у разі втрати годувальника	3911	2434	2429	2564	2545	2611
за вислугу років	764	902	916	868	856	830
отримують соціальні пенсії	1956	1519	1177	822	718	660
довічне грошове утримання суддів у відставці	...	...	...	13	11	14
Кількість пенсіонерів у розрахунку на 1000 населення	205	224	223	223	222	224

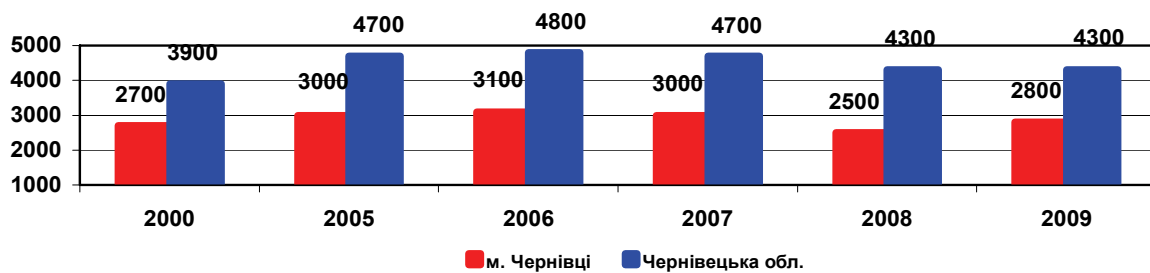
2.2. Освітній рівень населення

Система освіти міста представлена широкою мережею навчальних закладів різних типів та рівнів акредитації. У місті функціонують дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади, професійно-технічні та вищі навчальні заклади. Із загальної кількості працівників питома вага осіб з вищою освітою складає близько 55%.

Таблиця 7. Заклади освіти м. Чернівці у 2009/2010 н.р.

	Кількість навчальних закладів	Кількість осіб, тис. осіб
Дошкільні заклади	54	8,6
Загальноосвітні навчальні заклади	60	22,8
Професійно-технічні навчальні заклади	10	5,8
Вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації	9	8,0
Вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації	4	27,9

У м. Чернівці зосереджена основна кількість професійно-технічних навчальних закладів, які щороку випускають понад 60% кваліфікованих працівників з професійно-технічними спеціальностями від загальнообласного показника.

Рис. 5. Підготовка (випуск) кваліфікованих працівників професійно-технічними навчальними закладами, осіб

3. ЖИТЛО

3.1. Розвиток житлового забезпечення

Протягом 2000-2010 рр. у м. Чернівці спостерігалась позитивна динаміка зростання житлового фонду. У 2009 р. у середньому на одного жителя припадало 19,7 кв. м. площі житлового фонду.

Таблиця 8. Житловий фонд м. Чернівці, тис. кв. м. загальної площі

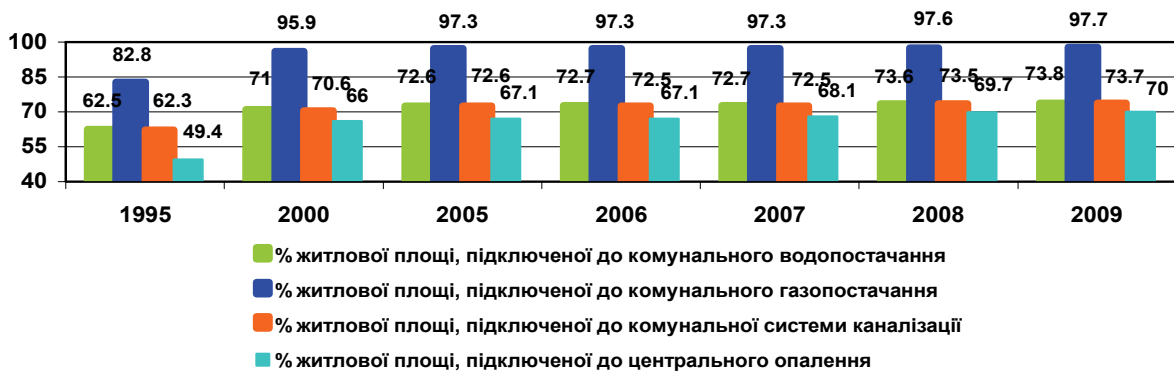
Показники	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Весь житловий фонд, тис. кв. м.	4616	4843	4855	4856	4933	4957
у т.ч. приватний житловий фонд	2972	4173	4299	4393	4513	4561
У середньому на одного жителя, кв. м.	17,7	19,8	19,8	19,6	19,7	19,7

У 2009 р. за рахунок нового будівництва, реконструкції та розширення введено в експлуатацію 89,8 тис. кв. м. загальної площі житла. Майже 24% новозбудованого у 2009 р. житла складають індивідуальні будинки.

Таблиця 9. Введення нового житла

Показники	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Введення в експлуатацію житла, всього тис. кв. м. по області	125	210,9	201,4	225,5	304,7	364,7	164,8
Введення в експлуатацію житла, всього тис. кв. м. по м. Чернівці	60,5	86,5	80,7	98,5	122,5	127,7	89,8
в т.ч. індивідуальні будинки	50,6	67,9	63,0	65,1	79,1	55,8	21,0
% індивідуальних будинків	83,64	78,5	78,07	66,09	64,57	43,7	23,39

Понад 97% житлової площі підключено до комунального газопостачання. З 2000 р. спостерігається тенденція до зростання кількості житлових площ, що користуються комунальними послугами: водопостачання, водовідведення, централізоване опалення, газопостачання.

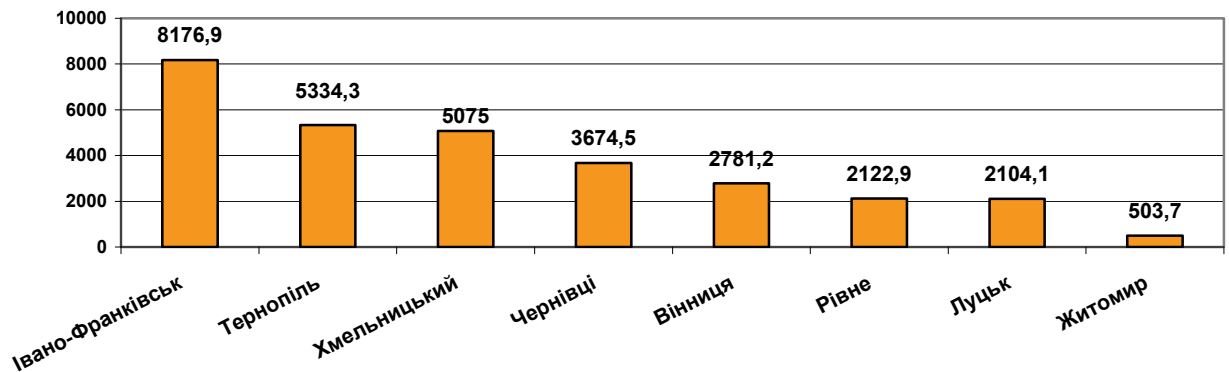
Рис. 6. Рівень забезпечення житлового фонду міста комунальними послугами, %

Таблиця 10. Показники квартирної обліку в місті

Показники	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Кількість сімей і холостяків, які перебували на квартирному обліку, од.						
Всього	19641	19412	20009	20447	19764	19320
у т.ч. у державному фонді	19641	19412	20009	20447	19764	19320
Кількість сімей та холостяків, які отримали житло або покращили свої житлові умови, од.						
Всього	108	117	93	85	101	93
у т.ч. у державному фонді	108	117	93	85	101	93

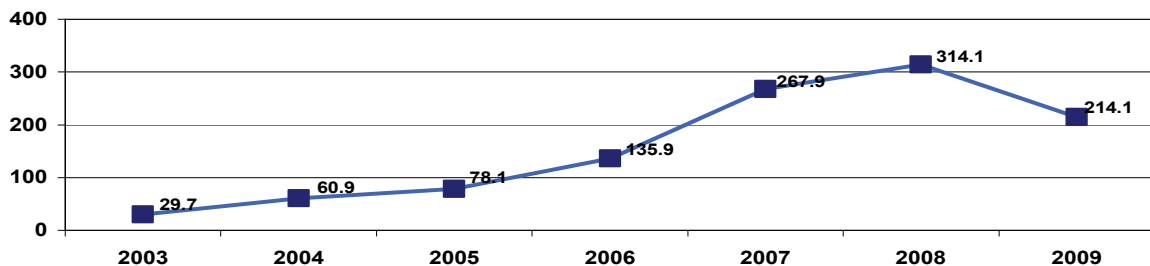
У 2009 році на квартирному обліку у державному фонді перебувало 19320 сімей та холостяків. За вказаний період часу змогли покращити або отримати нове житло 93 сім'ї/холостяка, що становить 92% від аналогічного показника 2008 р.

Серед інших обласних центрів України чисельністю до 250 тис. осіб м. Чернівці за обсягами введення в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. населення у 2009 р. посідало 4 місце, поступившись Івано-Франківську, Тернополю та Хмельницьку.

Рис. 7. Обсяги введення в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. населення у 2009 році, кв. м. загальної площі

З 2003 р. по 2008 р. відбувалось зростання інвестицій у житлове будівництво м. Чернівці. Зокрема, у 2008 р. обсяг інвестицій у житлове будівництво перевищував у 2,3 рази аналогічний показник 2006 р. та у 4 рази показник 2005 р. Проте, як наслідок фінансово-економічної кризи 2008 р., обсяг інвестицій у житлове будівництво у 2009 р. зменшився на 100 млн. грн. (у фактичних цінах) порівняно з 2008 р. та склав 214,1 млн. грн.

Рис. 8. Динаміка інвестицій у житлове будівництво місті у фактичних цінах, млн. грн.

4. ЗАЙНЯТІСТЬ І ДОХОДИ

4.1. Зайнятість населення

У місті Чернівці зайнято трудовою діяльністю 71,9 тис. осіб, що складає 19,12% зайнятих у Чернівецькій області. Чисельність зайнятих у 2009 р. на 3,6 тис. осіб менша за чисельність зайнятих у 2008 р., хоча до 2008 р. на ринку праці м. Чернівці спостерігалась тенденція щорічного зростання кількості зайнятого населення. Значна частина населення міста займається підприємницькою діяльністю та є самозайнятими особами.

Таблиця 11. Загальні тенденції зміни зайнятості, тис. осіб

Регіони	2000	2005	2006	2007	2008	2009
м. Чернівці	86,5	72,2	72,5	74	75,5	71,9
Чернівецька область	293,6	361,7	363,4	376	381	376,3
Україна	21268,5	20680	20730,4	20904,7	20972,3	в/д

Таблиця 12. Середньорічна кількість найманих працівників за видами діяльності, осіб

Галузі та види діяльності	2008	2009
Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги, лісове господарство, рибальство	-	-
Промисловість	12695	11609
Будівництво	4315	3995
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	10511	9127
Діяльність готелів та ресторанів	1028	910
Діяльність транспорту та зв'язку	6196	5983
Фінансова діяльність	3145	2650
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	3862	3580
Державне управління	5134	5948
Освіта	12215	12246
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	11703	11733
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	4225	3765

Найбільша питома вага зайнятого населення припадає на такі галузі економіки: освіта (18%), охорона здоров'я (16%) та промисловість (18%). Найменша частка припадає на діяльність готелів та ресторанів (зайнято 1% зайнятого населення).

Рис. 9. Структура зайнятості населення міста у 2009 р. за видами діяльності, %

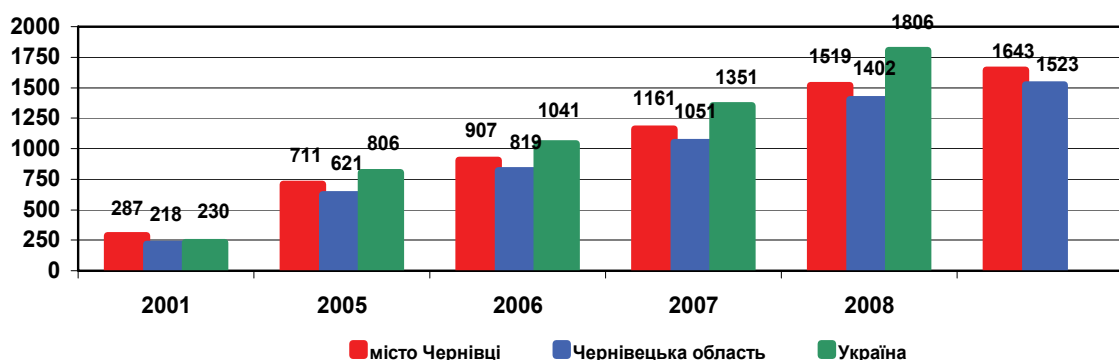
4.2. Заробітна плата і доходи населення

Завдяки економічним змінам та підвищенню мінімального рівня заробітної плати відповідно до законодавства, середньомісячний розмір заробітної плати штатного працівника у 2009 р. зріс порівняно з 2006 р. в 1,8 рази і становив 1643 грн. Розмір середньомісячної заробітної плати штатного працівника по м. Чернівці перевищує вказаний показник по Чернівецькій області на 120 грн.

Таблиця 13. Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, грн.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
м. Чернівці	287	350	435	536	711	907	1161	1519	1643
Чернівецька обл.	218	271	344	441	621	819	1051	1402	1523
Україна	311	376,38	462,27	589,62	806	1041	1 351	1 806	1906

Протягом 2001-2009 рр. спостерігається динаміка зростання середньомісячної заробітної плати як по Україні загалом, так і по м. Чернівці.

Рис. 10. Динаміка середньомісячної заробітної плати, грн.

Найвищі рівні заробітної плати у 2009 році спостерігались у працівників сфери фінансової діяльності (3031 грн.), державного управління (2753 грн.), транспорту і зв'язку (1802 грн.). У 2009 р. розмір заробітної плати у працівників сфери будівництва становив 1248 грн., що складає 75,2% від розміру заробітної плати 2008 р.

Таблиця 14. Заробітна плата за видами діяльності, грн.

	2008	2009	у % до	
			2008	середнього рівня по економіці
Промисловість	1393	1566	112,4	95,3
Будівництво	1660	1248	75,2	76
Оптова й роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з їх ремонту	1239	1355	109,3	82,5
Готелі та ресторани	727	739	101,6	45
Транспорт і зв'язок	1675	1802	107,5	109,7
Фінансова діяльність	2964	3031	102,3	184,5
Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам	1373	1465	106,8	89,2
Державне управління	2631	2753	104,6	167,6
Освіта	1594	1793	112,5	109,1
Охорона здоров'я та соціальна допомога	1092	1218	111,5	74,1
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	1170	1332	113,8	81,1

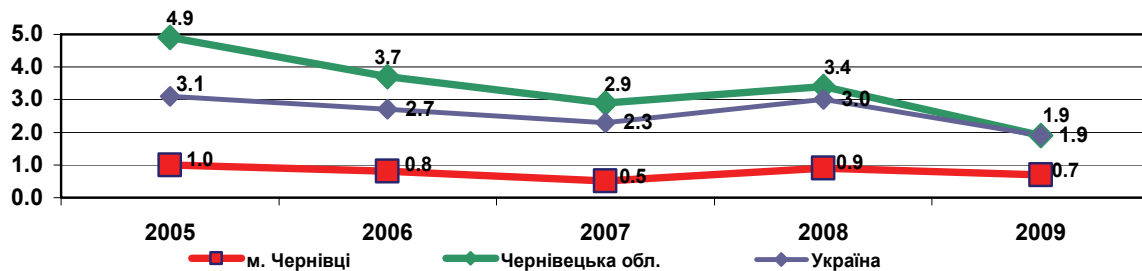
4.3. Безробіття

Станом на 31.12.2009 р. кількість зареєстрованих безробітних становила 1111 особу, що на 351 особу менше ніж станом на 31.12.2008 р.

Таблиця 15. Кількість зареєстрованих безробітних, тис. осіб

	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
м. Чернівці	5,215	2,069	1,796	1,593	1,265	0,832	1,462	1,111
Чернівецька обл.	22,9	33,0	29,7	27,7	22,2	16,9	14,9	13,4
Україна	1178,7	1024,2	975,5	891,9	784,5	673,1	596,0	693,1

Ситуація на ринку праці у місті протягом 2009 р. характеризується зменшенням соціального напруження, збільшенням кількості працевлаштованого населення. Рівень зареєстрованого безробіття у місті Чернівці, розрахований по відношенню до населення працездатного віку, станом на 01.01.10 р. склав 0,7% проти 0,9% на 01.01.09 р.

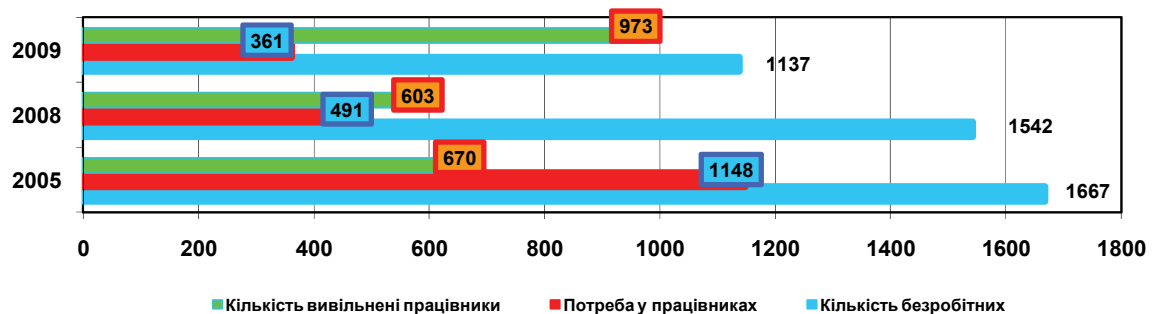

Рис. 11. Динаміка рівня зареєстрованого безробіття

Таблиця 16. Рівень зареєстрованого безробіття, %

Регіони	2005	2006	2007	2008	2009
Місто Чернівці	1	0,8	0,5	0,9	0,7
Чернівецька обл.	4,9	3,7	2,9	3,4	1,9
Україна	3,1	2,7	2,3	3	1,9

Протягом 2005-2009 рр. спостерігається тенденція зменшення кількості безробітних. Водночас, як наслідок фінансово-економічної кризи 2008 р., у 2009 р. у 1,5 рази зростає кількість вивільнених працівників. Навантаження на одне вільне місце (вакансія) станом на 01.01.10 р. становить 3 особи, що у тричі перевищує навантаження на одну вакансію у 2006-2008 рр.

Рис. 12. Попит і пропозиція робочої сили на ринку праці м. Чернівці, осіб

Протягом 2009 р. у м. Чернівці було працевлаштовано 1942 особи, що становить 55,3% від кількості працевлаштованих у 2008 р. Аналогічне зменшення кількості працевлаштованого населення протягом 2009 р. характерне і для Чернівецької області (у 2009 р. працевлаштували у 2,2 рази менше громадян ніж у 2008 р.).

Середньорічна кількість найманих працівників на підприємствах та організаціях міста Чернівці у 2009 р. склала 71,9 тис. осіб, що менше на 3,6 тис. осіб (4,77%) від попереднього року.

Таблиця 17. Динаміка показників працевлаштування

Регіони	2005	2006	2007	2008	2009
Середньорічна кількість найманих працівників, тис. осіб					
Місто Чернівці	72,2	72,5	74,0	75,5	71,9
Чернівецька обл.	150,4	149,9	149,4	150,4	142,6
Працевлаштування не зайнятих трудовою діяльністю громадян, осіб					
Місто Чернівці	3354	3251	3553	3512	1942
Чернівецька обл.	19583	20079	20098	19312	8911

Таблиця 18. Підготовка і підвищення кваліфікації кадрів у 2009 році

Показники	Місто Чернівці	Чернівецька обл.
Навчались новим професіям, осіб	648	1761
У тому числі у % до облікової кількості штатних працівників, %	0,9	1,2
Кількість жінок, що навчались новим професіям, осіб	103	343
Підвищили кваліфікацію, осіб	4990	10006
У тому числі у % до облікової кількості штатних працівників, %	6,6	6,7
Кількість жінок, що підвищили кваліфікацію, осіб	3068	6551

З метою підвищення рівня конкурентоспроможності безробітних на ринку праці, підвищення кваліфікаційного рівня пропозиції праці та забезпечення підприємств, установ та організацій висококваліфікованими кадрами, Чернівецьким міським центром зайнятості було залучено безробітних до професійного навчання.

5. ЕКОНОМІКА

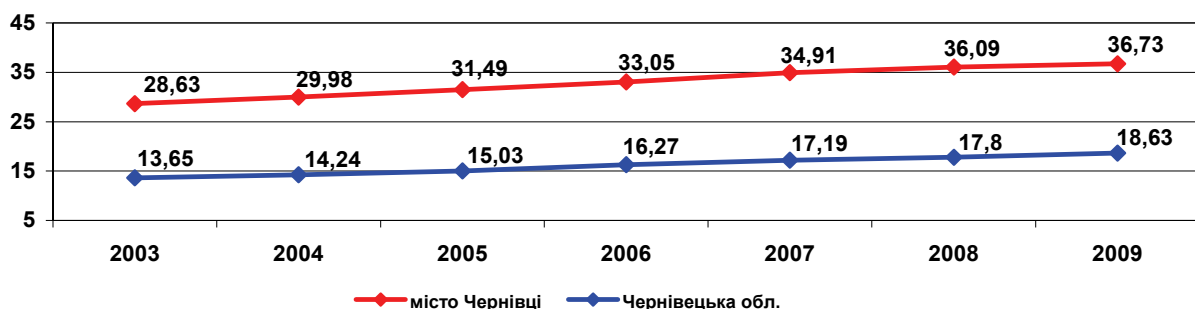
5.1. Суб'єкти господарської діяльності

Станом на 31.12.2009 р. у м. Чернівці зареєстровано 9109 юридичних осіб. Питома вага м. Чернівці у загальнообласному показнику за кількістю зареєстрованих суб'єктів ЄДРПОУ становить 54,2%. За період 2002-2009 рр. спостерігається тенденція зростання кількості суб'єктів господарської діяльності як по м. Чернівці, так загалом і по Чернівецькій області. Темп росту кількості суб'єктів господарської діяльності по м. Чернівці за вказаний період склав 138,58%, а по Чернівецькій області – 139,68%.

Таблиця 19. Зареєстровані суб'єкти господарської діяльності, од.

Показники	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Юридичні особи								
м. Чернівці	6573	6811	7151	7548	7973	8490	8870	9109
Чернівецька обл.	12024	12445	12936	13603	14698	15500	16041	16795
Кількість підприємств на 1000 осіб								
м. Чернівці	27,71	28,63	29,98	31,49	33,05	34,91	36,09	36,73
Чернівецька обл.	13,15	13,65	14,24	15,03	16,27	17,19	17,8	18,63

Суб'єктами ЄДРПОУ є юридичні особи та відокремлені підрозділи юридичних осіб усіх організаційно-правових форм господарювання, що знаходяться на території міста та проводять свою діяльність на підставі законодавства України.

Рис. 13. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ, одиниць на 1000 осіб

По м. Чернівці на 1000 осіб населення у 2009 році припадало 36,73 суб'єкта ЄДРПОУ., що перевищує зазначений показник по області майже у два рази.

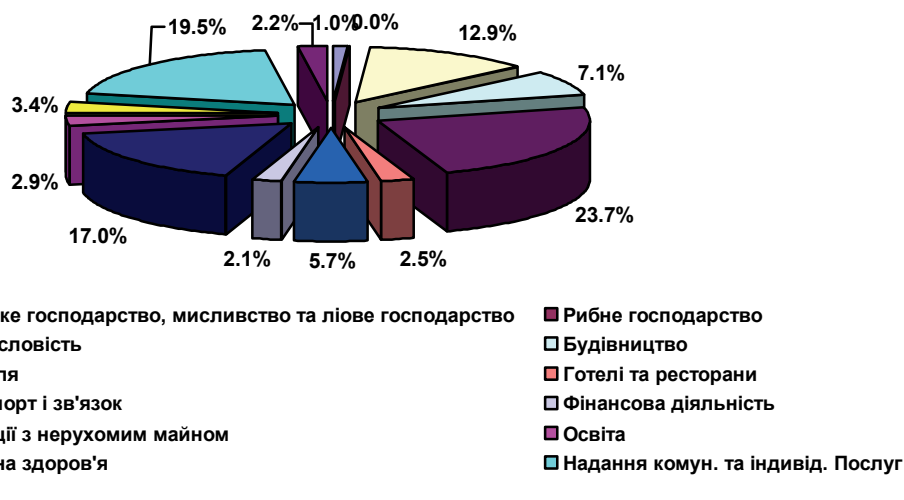
Таблиця 20. Зареєстровані суб'єкти господарської діяльності у місті

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Зареєстровані суб'єкти разом	6811	7151	7548	7973	8490	8870	9109
Кількість зареєстрованих суб'єктів – ланцюговий індекс, %	103,62	104,99	105,55	105,63	106,48	104,48	102,69

Діяльність суб'єктів господарської діяльності у місті Чернівці найбільше реалізується в таких сферах економіки міста як торгівля (оптова та роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту); колективні, громадські та особисті послуги; операції з нерухомістю. Динаміка лідерства трьох вище зазначених галузей економіки за кількістю зареєстрованих суб'єктів господарської діяльності спостерігається протягом десяти останніх років. Помітне зменшення кількості зареєстрованих суб'єктів господарської діяльності притаманне таким сферам економіки: сільське господарство, промисловість (саме обробна), фінансова діяльність та освіта.

Таблиця 21. Зареєстровані суб'єкти господарської діяльності за видами економічної діяльності по Чернівецькій міській раді

Галузі і види діяльності	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	42	68	74	82	85	84
Рибне господарство	2	2	2	3	2	2
Промисловість - всього	899	1004	1042	1069	1091	1088
у т. ч. добувна	2	1	2	5	7	8
обробна	884	990	1028	1050	1070	1065
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	13	13	12	14	14	15
Будівництво	341	433	484	548	591	603
Оптова та роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту	1557	1832	1900	1976	1987	2001
Готелі та ресторани	189	192	195	206	213	215
Транспорт та зв'язок	264	438	453	468	477	480
Фінансова діяльність	110	151	163	174	179	178
Операції з нерухомим майном та послуги юридичним особам	708	1010	1083	1226	1351	1441
Освіта	212	277	234	243	244	243
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	199	244	254	268	282	291
Колективні, громадські та індивідуальні послуги	668	1139	1272	1402	1532	1647
Інші види економічної діяльності	140	147	159	168	180	184
РАЗОМ	5331	6887	7315	7833	8214	8457

Рис. 14. Структура суб'єктів господарської діяльності за видами діяльності по Чернівецькій міській раді у 2009 р., %

У 2009 р. було введено у дію нових основних засобів на 658,8 млн. грн. (у фактичних цінах), що складає лише 53,09% від вартості введених у дію нових основних засобів у 2008 р. Протягом 2001-2008 рр. спостерігалась тенденція щорічного зростання вартості основних засобів

Таблиця 22. Основні засоби на підприємствах міста

	2001	2005	2006	2007	2008	2009
Основні засоби у фактичних цінах на кінець року, млн. грн.	8942,6	9199,1	10963	13519	16080	15955
Введення в дію нових основних засобів у фактичних цінах, млн. грн.	147,4	436	650,8	948,7	1240,8	658,8
Ступінь зносу основних засобів, %	45,7	47,8	48,4	47,4	47,2	45,2

У 2009 р. у місті Чернівці нараховувалось 417 підприємств роздрібної торгівлі. Починаючи з 2007 року спостерігається тенденція зменшення кількості підприємств роздрібної торгівлі з одночасним збільшення торговельних площ. Це свідчить про укрупнення та розширення діючих підприємств.

Таблиця 23. Показники роботи підприємств торгівлі та ресторанного господарства

Показники	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Кількість підприємств роздрібної торгівлі, од.	513	461	442	464	453	417
Торговельна площа, тис. кв. м	42,6	40,2	37,6	71,6	72,9	74,5
Кількість підприємств ресторанного господарства, од.	208	166	152	137	136	150
Кількість місць у підприємствах ресторанного господарства, тис.	19	16,9	15,6	14,2	14,3	15,7
Товарообіг оптової торгівлі, млн. грн.	815	1562	1518	2314	2670	2224
Товарообіг роздрібної торгівлі, млн. грн.	599	991	1201	1906	2685	2441
Товарообіг роздрібної торгівлі у розрахунку на одного мешканця, грн.	2483	4089	4916	7750	10818	9736

Фінансово-економічна криза, що розпочалась наприкінці 2008 р., призвела до зменшення попиту на продукцію, обмеження можливості користуватись кредитними ресурсами як фізичними особами, так і виробниками та суттєвого зменшення товарообігу у роздрібній та оптовій торгівлі. У 2009 р. порівняно з 2008 р. товарообіг оптової торгівлі зменшився на 446 млн. грн. (або на 16,7%), а товарообіг роздрібної торгівлі - на 244 млн. грн. (або на 9,09%). Водночас, зберігається динаміка збільшення обсягу реалізованих послуг від 727,5 млн. грн. у 2006 р. до 1125,5 млн. грн. у 2009 р.

Таблиця 24. Діяльність підприємств сфери послуг міста

	2002	2006	2007	2008	2009
Обсяг реалізованих послуг в ринкових цінах, млн. грн	337,6	727,5	931,2	1103,1	1125,5
Обсяг послуг, реалізованих населенню, млн. грн.	157,3	328,1	391,5	386,4	387,8
Питома вага послуг, реалізованих населенню, в загальній структурі реалізованих послуг, %	46,6	45,1	42	35	34,5
Обсяг реалізованих послуг в розрахунку на одного мешканця, грн.	653	1393	1501	1779	1539

5.2. Зовнішньоекономічна діяльність

Географічне розташування Чернівецької області є надзвичайно сприятливим для здійснення зовнішньоекономічних операцій. З кожним роком зростає роль зовнішньої торгівлі підприємств та організацій товарами та послугами. Обсяг зовнішньоторговельного товарообороту м. Чернівці у 2009 р. склав 142978,1 тис. дол. США, що становить 63,78% від зовнішньоторговельного обороту Чернівецької області. Як наслідок фінансової кризи 2008 р., обсяг експорту товарів у 2009 р. зменшився на 30%, а імпорту – на 35%. Сальдо зовнішньої торгівлі товарами було позитивним і склало 9227,1 тис. дол. США. Коефіцієнт покриття експорту імпортом становив 1,13.

Таблиця 25. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2009 році, тис. дол. США

	Експорт		Імпорт	
	усього	% у заг. обсязі	усього	% у заг. обсязі
Усього	76102,6	100	66875,5	100
живі тварини; продукти тваринного походження	-	-	1370,5	2,1
жири та олії тваринного або рослинного походження	9	0	-	-
готові харчові продукти	1640	2,1	2414,2	3,6
мінеральні продукти	58,4	0,1	611,2	0,9
продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	2037,3	2,7	7709,2	11,5

полімерні матеріали, пластмаси та каучук	661,2	0,9	9823	14,7
шкіряна і хутряна сировина та вироби з них	0	0	53,4	0,1
деревина і вироби з деревини	4952,5	6,5	3045,2	4,6
маса з деревини або з інших волокнистих целюлозних матеріалів	362,9	0,5	1630,5	2,5
текстиль та вироби з текстилю	24807	32,6	24687	36,9
взуття, головні убори, парасольки	3615,1	4,7	1316	2
вироби з каменю, гіпсу, цементу, кераміки, скла	354,1	0,5	605,3	0,9
дорогоцінні метали, камені та вироби з них	–	–	29,5	0
недорогоцінні метали та вироби з них	2886,7	3,8	3238,6	4,8
транспортні засоби та шляхове обладнання	5,1	0	3576	5,3
прилади і апарати оптичні, для фотографування або кінематографії; апарати медико-хірургічні; годинники; музичні інструменти	174,5	0,2	195,9	0,3
механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку	27489	36,1	3430,4	5,1
різні товари і вироби	2633,5	3,5	1800,8	2,7
вироби мистецтва	11,1	0	–	–
товари, придбані в портах	–	–	69,5	0,1
різне	–	–	744,5	1,1

Найбільша питома вага у структурі експорту товарів належить механічному обладнанню; машинам та механізмам, електрообладнанням та їх частинам; пристроям для записування або відтворення зображення і звуку (36,1%) та текстилю та виробам з текстилю (32,6%).

Таблиця 26. Обсяги експорту-імпорту товарів, тис. дол. США

	2000	Питома вага, %	2008	Питома вага, %	2009	Питома вага, %
Експорт						
м. Чернівці	45309	78,21	108208	65,09	76103	63,53
Чернівецька обл.	57930	100	166251	100	119791	100
Імпорт						
м. Чернівці	30573	88,04	127083	65,2	66876	64,07
Чернівецька обл.	34726	100	194949	100	104381	100

На противагу зменшенню протягом 2009 р. зовнішньоторговельного товарообороту, зовнішньоторговельний оборот послуг у 2009 р. зберігає тенденцію до зростання (приріст у 2009 р. склав 3715,4 тис. дол. США або 63,5%). Сальдо зовнішньої торгівлі послугами було позитивне і склало 913 тис. дол. США. Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 1,21.

Таблиця 27. Обсяги експорту-імпорту послуг, тис. дол. США

	2000	Питома вага, %	2008	Питома вага, %	2009	Питома вага, %
Експорт						
м. Чернівці	1326,3	85,82	3060,8	92,89	5241,4	82,44
Чернівецька обл.	1545,5	100	3295,1	100	6358,1	100
Імпорт						
м. Чернівці	421,4	93,31	2793,6	71,47	4328,4	97,22
Чернівецька обл.	451,6	100	3908,7	100	4452	100

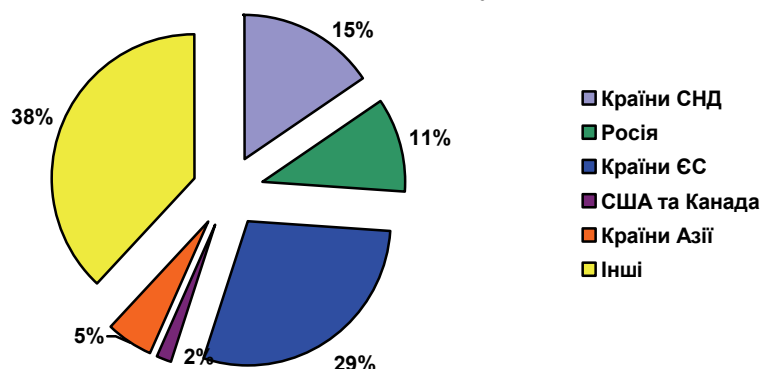
У структурі імпорту послуг лідируюча позиція належить такому виду послуг, як подорожі, на який припадає понад 1/3 обсягу імпорту послуг. У структурі експорту послуг

понад 45% обору належить транспортним послугам, серед яких провідні позиції належать повітряному транспорту, а на подорожі – 40,4% експорту послуг або 2115,5 тис. дол. США.

Таблиця 28. Географічна структура експорту товарів та послуг підприємств міста

	2000		2008		2009	
	Обсяг, тис. дол. США	Питома вага, %	Обсяг, тис. дол. США	Питома вага, %	Обсяг, тис. дол. США	Питома вага, %
Країни СНД (без Росії)	1832.4	2.20	31445.8	18.64	18647.8	15.45
Окремо Росія	5188.7	6.23	16229.4	9.62	12771.9	10.58
Країни ЄС	33922.4	40.72	51076.6	30.28	35102.3	29.08
США і Канада	257.4	0.31	1004.5	0.60	1939.2	1.61
Країни Азії	3693.3	4.43	8073.4	4.79	6457.9	5.35
Інші країни	38416.4	46.11	60878.1	36.08	45800	37.94
РАЗОМ	83310.6	100.00	168708	100.00	120719	100.00

Провідна позиція в зовнішній торгівлі суб'єктів господарювання обласного центру належить країнам ЄС (питома вага становить 29,08%). На країни СНД (без Російської Федерації) припадає 15,45% загального зовнішньоекономічного обороту міста Чернівці. Протягом 2000-2009 рр. структура експорту товарів та послуг суб'єктів господарювання обласного центру дещо змінилась: відбулось суттєве зростання питомої ваги країн СНД та Російської Федерації та значне зменшення частки експорту до країн ЄС.

Рис. 15. Географічна структура експорту підприємств міста у 2010 році, %

5.3. Інвестиційна діяльність

З метою активізації підприємницької діяльності та покращення соціально-економічного рівня життя міста, питання залучення іноземних та вітчизняних інвестицій було включено до переліку пріоритетних питань розвитку м. Чернівці. Задля досягнення поставленої мети, у 2007 р. при Чернівецькій міській раді було створено відділ інвестицій.

Результатом проведення заходів по сприянню залучення інвестицій та реалізації Стратегії підвищення конкурентоспроможності м. Чернівці, обсяг залучених у 2010 р. інвестицій порівняно з 2007 р. зріс на 10372,4 тис. дол. США (47%).

Таблиця 29. Прямі іноземні інвестиції в м. Чернівці, тис. дол. США

	2001	2005	2006	2007	2008	2009	2010
м. Чернівці	7145,1	17024,8	20121,7	22029,1	33290,9	32168,4	32401,5
Чернівецька обл.	8943,4	24467,8	28385,4	36809,6	51236,1	60099,3	61948

Найбільшими країнами-інвесторами у місто Чернівці у 2010 р., як і в попередніх роках були Італія (12,44% залучених ПІІ), Туреччина (12,13% залучених ПІІ) та Німеччина (7,1%

залучених ПІІ). Протягом 2008-2010 рр. відбулось значне зростання обсягу залучених ПІІ з Туреччини.

Таблиця 30. Структура прямих іноземних інвестицій за країнами походження

	2007		2008		2009	
	абс.	Питома вага, %	абс.	Питома вага, %	абс.	Питома вага, %
Німеччина	2497,8	7,50%	2316,8	7,20%	2300,9	7,10%
Італія	3568,3	10,72%	4076,1	12,67%	4031,1	12,44%
Туреччина	929,8	2,79%	3488,2	10,84%	3929,4	12,13%
Велика Британія	2621,5	7,87%	1754,9	5,46%	1721,2	5,31%
Нідерланди	1088,3	3,27%	863,7	2,68%	928,5	2,87%
США	3105,9	9,33%	2152,4	6,69%	2164,8	6,68%
Росія	218,2	0,66%	115,9	0,36%	125,2	0,39%
Румунія	279,2	0,84%	1255,7	3,90%	1252,2	3,86%
Польща	57,6	0,17%	1171,9	3,64%	1180,1	3,64%
Болгарія	203,5	0,61%	196,5	0,61%	198,9	0,61%
Греція	104,7	0,31%	93,7	0,29%	94,8	0,29%
Ізраїль	182	0,55%	129,7	0,40%	22,4	0,07%
Інші	18434,1	55,37%	14552,9	45,24%	14452,0	44,60%
РАЗОМ	33290,9	100,00%	32168,4	100,00%	32401,5	100,00%

До переваг та можливостей, якими володіє місто Чернівці як потенційний об'єкт для інвестування, варто віднести:

1. Компактність, багатофункціональність, вигідні пропорції міста.
2. Потужний інтелектуальний та науковий потенціал.
3. Використання р. Прут у якості транспортної магістралі міста.
4. Об'єктивна потреба у регіональному центрі фінансово-ділової активності.
5. Попит на послуги аутсорсингу за різними напрямками діяльності.
6. Попит на логістичні послуги різної спрямованості.
7. Попит на послуги у різноманітних сферах діяльності, в тому числі – на фінансові.
8. Фаховий рівень працівників та використання потенціалу незайнятого населення.
9. Збережена екологія.
10. Розвиток ЖКГ.
11. Розвиток різних елементів туристичної інфраструктури.
12. Розвиток промисловості, малого та середнього бізнесу.
13. Наявність вільних комунальних площ.
14. Диверсифікована економіка, відкритість економіки і ринків
15. Будівництво індивідуального та багатопверхового житла.
16. Створення підприємств з переробки сільськогосподарської продукції та розвиток агрокластеру.
17. Близькість до кордонів Європейського Союзу.
18. Технологічна модернізація та запозичення know-how.
19. Перспективи міста пов'язані з близькістю Карпат як унікального регіону туризму.
20. Демократизація внутрішньої політики України.
21. Стабільність ринку капіталів.
22. Внутрішня міграція може збільшити людські ресурси міста за умови її зростання.

Таблиця 31. Показники інвестиційної діяльності у місті

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Капітальні інвестиції у фактичних цінах, тис. грн.	227,3	271,9	377,6	594,2	1045,1	1405,5	1102
Інвестиції в основний капітал у фактичних цінах, млн. грн.	191,9	216,8	314,7	489,2	879,9	1133,7	905
Індекси інвестицій в основний капітал (відсотків до попереднього року)	169,1	98,2	119,5	136,5	146,7	105,2	71
Інвестиції в основний капітал на одну особу у фактичних цінах, грн.	794,5	896,2	1316,2	2034,3	3633	4637,3	3665,4

5.4. Найбільші роботодавці

Таблиця 32. Основні підприємства та організації міста (2009 р.)

Підприємства, організації, установи	Вид діяльності (основний)	Чисельність працівників 2009 р.
ВАТ «Надія»	Легка промисловість	
АТВТ «Трембіта»	Швейні вироби (костюми чоловічі та жіночі, брюки, піджаки, жилети)	
ПП «Колос»	М'ясо і субпродукти, ковбасні вироби, напівфабрикати	
ПП «Артон»	Засоби протипожежної безпеки	
ТОВ «Чернівецький машинобудівний завод»	Виробництво інших машин спеціального призначення	
ПП «Антарес»	Виробництво продуктів харчування	
ТОВ ВКТ «Арго»	Виробництво дрібних металевих ємностей	
АТЗТ «Імпульс»	Виготовлення меблів	
ЗАТ «Чернівецький хімічний завод»	Виробництво ґрунтовок, лаків та фарб	
ВАТ «Чернівецький цегельний завод №3»	Виробництво цегли та блоків	
ВАТ «Чернівецький емальзавод «Карпати»	Виробництво різних металевих виробів	
ВАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат»	Виробництво олії, яблучного концентрату	

5.5. Місцевий бюджет

До бюджету м. Чернівців за 2009 рік надійшло 620,6 млн. грн., або 103,3 % до затвердженого плану на рік (600,6 млн. грн.), 99,8 % до уточненого плану на рік (621,8 млн. грн.). Недоотримано до бюджету міста 1,2 млн. грн., в тому числі до загального фонду – 0,9 млн. грн., до спеціального фонду – 0,3 млн. грн.

Невиконання загального фонду пов'язано із недоотриманням субвенцій з держбюджету, спрямованих на соціальний захист та соціальне забезпечення в сумі 3,2 млн. грн., а також недоотриманням з державного бюджету субвенції на здійснення виплат, визначених Законом України «Про реструктуризацію заборгованості з виплат, передбачених статтею 57 Закону України «Про освіту» педагогічним та іншим категоріям працівників – 0,3 млн. грн.

Бюджет міста без трансфертів виконано на 101,1 %, до загального фонду отримано 307,2 млн. грн., або 100,9 % до уточненого плану на рік, понад план отримано – 2,6 млн. грн., до спеціального фонду отримано – 74,0 млн. грн., або 101,9 % до уточненого плану на рік, понад план отримано – 1,4 млн. грн.

В 2009 році серед доходів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів та спрямовуються на забезпечення виконання делегованих повноважень, найбільша частка належить податку з доходів фізичних осіб – 87,0% (отримано – 190,0 млн. грн.). У доходах, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів і спрямовуються на виконання власних повноважень, найбільша питома вага належить платі за землю – 62,0% (отримано – 55,1 млн. грн.) та місцевим податкам і зборам – 26,8% (отримано 23,8 млн. грн.).

Виконання видаткової частини бюджету м. Чернівців за 2009 рік по загальному фонду бюджету складає 98,6 % (уточнений план на 2009 рік – 469,7 млн. грн., виконання за рік – 463,3 млн. грн.).

Заробітна плата за 2009 рік працівникам бюджетних установ, що фінансуються з бюджету м. Чернівців виплачена у повному обсязі. Видатки на заробітну плату з нарахуваннями по міському бюджету за 2009 рік склали 244,4 млн. грн., або 53,5 % у загальній сумі видатків.

Найбільшу питому вагу в міському бюджеті займають видатки на соціально-культурну сферу (освіту, охорону здоров'я, культуру, фізичну культуру і спорт), зокрема:

- на освіту – 34,6 % ;
- охорону здоров'я – 20,2 %.

Таблиця 33. Доходи бюджету міста, тис. грн.

	Податок з доходів громадян	Податок на прибуток підприємств комунальної власності	Місцеві податки та збори	Плата (податок) за землю	Податкові надходження разом	Дохід від оренди комунального майна
2004 р. - всього	51837,95	3,82	12535,03	9609,81	96572,75	11,45
на одного мешканця, грн.	217,36	0,02	52,55	40,29	404,93	0,05
2005 р. - всього	65952,65	6,92	13157,45	11396,99	19763,81	12,44
на одного мешканця, грн.	275,13	0,03	54,89	47,54	82,45	0,05
2006 р. - всього	90995,05	582,49	15767,94	12864,11	150257,80	17,45
на одного мешканця, грн.	377,20	2,41	65,36	53,33	622,87	0,07
2007 р. - всього	144703,60	1892,78	16499,71	15628,49	219748,80	17,75
на одного мешканця, грн.	595,04	7,78	67,85	64,27	903,64	0,07
2008 р. - всього	193544,20	881,05	16588,64	32591,90	288346,40	21,71
на одного мешканця, грн.	787,47	3,58	67,49	132,61	1173,19	0,09
2009 р. - всього	190013,90	2185,85	23836,81	55072,19	306770,50	23,99
на одного мешканця, грн.	766,13	8,81	96,11	222,05	1236,89	0,10
2010 р. - всього	217389,40	7856,10	27216	58202,10	349592,40	26,90
на одного мешканця, грн.	856,72	30,96	107,26	229,37	1377,73	0,11

На соціальний захист населення (без врахування міжбюджетних трансфертів) по загальному фонду бюджету проведено видатків на суму 5635,7 тис. грн. при уточненому плані 5732,6 тис. грн. Кошти спрямовувалися на:

- утримання міського центру «Турбота» – 4493,6 тис. грн.;
- інші видатки на соціальний захист (надання матеріальної допомоги, харчування осіб без постійного місця проживання, часткове відшкодування за проїзд донорів, надання адресної допомоги сім'ям воїнів, загиблих в Афганістані, харчування малозабезпечених громадян, тощо) – 582,9 тис. грн.;
- на надання фінансової підтримки громадським організаціям (організації ветеранів України, центрам обліку та реабілітації осіб без постійного місця проживання) – 405,2 тис. грн.;
- пільги громадянам, реабілітованим за ст. 3 Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» на житлово-комунальні послуги – 154,0 тис. грн.

На виплату державних соціальної допомоги, надання пільг окремим категоріям громадян та житлових субсидій населенню за рахунок коштів субвенцій із Державного бюджету на 2009 рік затверджено видатки в сумі – 109661,2 тис. грн., уточнений план визначений в сумі 111822,8 тис. грн., надійшло та використано коштів в загальній сумі 108648,3 тис. грн. (або 97,2 % до уточненого плану), в тому числі:

- на надання державної соціальної допомоги в сумі 75373,7 тис. грн.;
- на надання пільг окремим категоріям громадян та житлових субсидій населенню в сумі 33274,6 тис. грн.

6. ІНФРАСТРУКТУРА. ЗАКЛАДИ СУСПІЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ

Сьогодні для українських міст особливо актуальні питання вдосконалення систем водопостачання, водовідведення та тепlopостачання за рахунок технічного переоснащення та запровадження нових технологій, оптимізації витрат і втрат енергетичних і матеріальних ресурсів, покращення надання комунальних послуг населенню, реформування житлово-комунального господарства в цілому та поліпшення фінансового стану комунальних підприємств.

У житлово-комунальному господарстві Чернівців 28 підприємств і організацій, які забезпечують надання послуг з водопостачання, водовідведення, ремонту та будівництва, реконструкції та утримання доріг і житлового фонду, експлуатації та утримання мереж вуличного освітлення, інвентаризації будівель та споруд, перевезення пасажирів міським автобусним та електротранспортом, збирання, вивезення та утилізації побутових відходів, а також надання ритуальних послуг.

Для забезпечення належного утримання приватизованих квартир у багатоквартирних будинках міста з 1996 року проводиться робота по створенню об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. Станом на 01.01.2010 у місті створено 183 об'єднання співвласників багатоквартирних будинків.

Недостатнє фінансування бюджетних установ, зниження платоспроможності населення в умовах фінансово-економічної кризи призвело до зниження рівня розрахунків споживачів і недоотримання планової виручки. У зв'язку з недостатнім надходженням коштів на рахунки підприємств галузі зросла дебіторська заборгованість. Неповні розрахунки за енергоносії спричинені, у першу чергу, підвищенням ціни на природний газ зі зворотною дією у часі, а також неможливістю одночасного впровадження нових цін на енергоносії в тарифах на житлово-комунальні послуги.

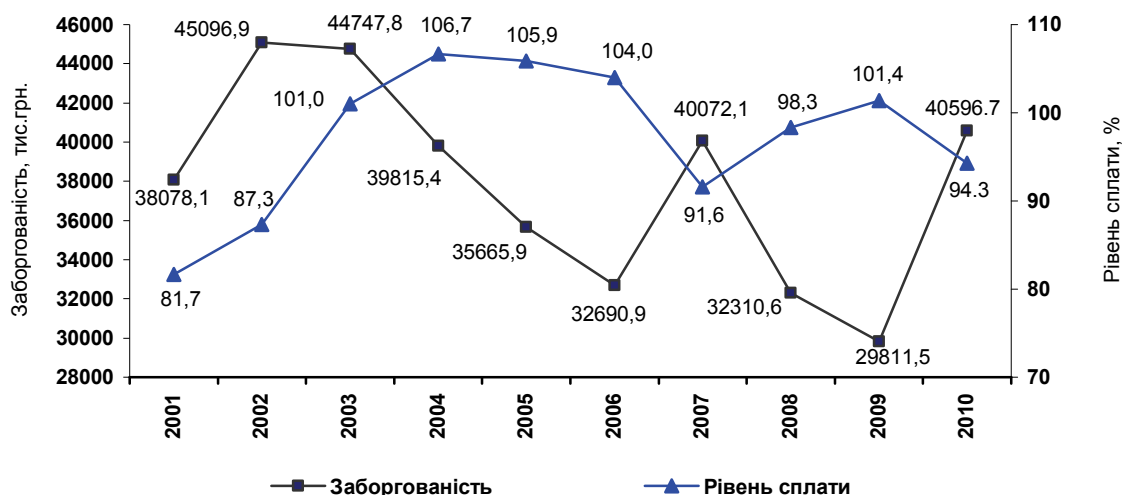

Рис. 16. Динаміка заборгованості та рівня оплати населенням за житлово-комунальні послуги, %

Зменшення обсягу споживання житлово-комунальних послуг споживачами зумовлене відключенням населення від мереж централізованого тепlopостачання, закриттям промислових підприємств, використанням альтернативних систем водопостачання та опалення, що призводить до невиконання запланованих річних обсягів виробництва, передбачених при розрахунку тарифів і збільшенню витрат на одиницю реалізованої продукції.

З 1 січня 2010 р. у м. Чернівці почала діяти Програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства Чернівців на 2010-2014 роки. Її мета полягає у здійсненні заходів щодо підвищення ефективності та надійного функціонування житлово-комунального господарства, забезпеченні сталого розвитку для задоволення потреб мешканців міста в житлово-комунальних послугах відповідно до встановлених нормативів і стандартів.

Основні завдання Програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства Чернівців на 2010-2014 роки:

- забезпечення технічного переоснащення та беззбиткового функціонування підприємств ЖКГ;
- створення розвинутого конкурентного середовища на ринку обслуговування житла;
- впровадження комплексної реконструкції кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду із залученням інвесторів-забудовників на конкурсних засадах;
- скорочення питомих показників використання енергетичних і матеріальних ресурсів, необхідних для виробництва (надання) житлово-комунальних послуг;
- посилення впливу мешканців будинків на умови свого проживання та якість обслуговування житла шляхом стимулювання створення ОСББ;
- створення системи управителів на ринку житлових послуг;
- залучення громадськості до процесів формування житлової політики та реформування ЖКГ.

Вперше в Україні Стратегії розвитку до 2011 року розробили всі 13 ЖРЕПів (дев'ять комунальних та чотири приватних), а також 15 міських комунальних підприємств Чернівців, серед яких «Чернівцітеплокомуненерго», «Чернівціводоканал», Міжнародний аеропорт «Чернівці», Чернівецькі тролейбусні управління та автобусно-тролейбусне управління, Трест зеленого господарства та протизсувних робіт, «Міськвітло», Міськ ШЕП.

Місто Чернівці є переможцем конкурсу 2 інвестиційних проектів з енергозбереження в житлово-комунальному господарстві України, а саме:

1) Модернізація, реконструкція, диспетчеризація системи тепlopостачання мікрорайону Кармелюка – Салтикова-Щедріна з оснащенням автоматизованими приладами обліку та регулювання споживання енергоресурсів м. Чернівці на загальну суму фінансування 7271,277 тис. гривень, у т. числі з державного бюджету - 5450,777 тис. гривень та місцевого бюджету – 1820,5 тис. гривень.

2) Реконструкція котельні «Будинок дитини» м. Чернівців на загальну суму фінансування 1524,18 тис. гривень, у т. числі з державного бюджету – 943,18 тис. гривень та місцевого бюджету – 581,0 тис. гривень.

Водопровідно - каналізаційне господарство

Впродовж 2009 року на капітальний ремонт аварійних водопровідних та каналізаційних мереж витрачено з міського бюджету 854,0 тис. грн. та понад 1,5 млн. грн. власних коштів підприємства.

Відремонтовано і замінено понад 3 км. аварійних водопровідних мереж та 300 м.п. аварійних каналізаційних мереж, 86 пожежних гідрантів та 56 засувок.

Міською радою спільно з ДКП «Чернівціводоканал» налагоджена співпраця з Німецьким банком розвитку KfW, зокрема спільно проведено конкурсний відбір консультанта з розробки техніко-економічного обґрунтування проекту у сфері водопостачання м. Чернівці.

Таблиця 34. Стан каналізаційного господарства міста

	Протяжність головних колекторів	Одиночна протяжність вуличних каналізаційних мереж, км	Пропущено стічних вод за рік, тис. м ³
1940	1,2	54,7	1,5
2000	25,8	144,3	20,4
2001	27	145,1	18,9
2002	27	145,4	21,3
2003	27,1	146,3	15,2
2004	28,4	146,4	13,8
2005	34,1	146,7	13
2006	37,2	147,2	11,7
2007	37,2	149,3	11,1
2008	37,2	151,5	10,7
2009	37,2	153,3	9,6

Транспортна інфраструктура

Транспортні послуги у м. Чернівці здійснюють біля 150 підприємств різних форм власності. Маршрутна сітка складається з 46 автобусних та 10 тролейбусних маршрутів. В 2009 році відкрито новий автобусний маршрут №43 «вул. Бережанська – просп. Незалежності». Щоденно на маршрути міста виходять біля 80 тролейбусів, 30 автобусів та 250 мікроавтобусів. Крім того, послуги по перевезенню населення надають 20 служб радіо-таксі, в яких налічується понад 600 одиниць таксомоторів. До перевезень пасажирів, крім комунального підприємства «Чернівецьке тролейбусне управління», на конкурсній основі залучено 12 юридичних та 86 фізичних осіб автоперевізників.

Таблиця 35. Показники роботи транспортного комплексу міста

	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Перевезено пасажирів автомобільним транспортом загального користування, тис. осіб	18,9	17	23,1	21	23,9	25,2	25,5	24
Перевезено вантажів автомобільним транспортом, млн. т.	1	2	2,2	2	1,6	2	2,5	1,8
Вантажообіг автомобільного транспорту, млн. ткм	107,3	109,1	104,3	200	219,4	329,4	587,4	480,2
Перевезення пасажирів тролейбусним транспортом, млн.	70,8	56,1	62,6	60,3	51,5	47,1	43	42,2

Протягом 2009 р. автомобільним транспортом перевезено 24,0 тис. осіб., що 5,88% менше від обсягів попереднього року. Послугами тролейбусного транспорту скористалось 42,2 млн. осіб.

У 2009 р. відбулось зменшення вантажопотоку автомобільним транспортом на 28 %.

Щільна мережа автошляхів сполучає Чернівці з усіма районами області та регіонами України, зокрема магістралі М-19, М-20, Р-04. Автомагістралі Е-50, Е-85 з'єднують місто з Центральною та Південною Європою. Щільність автомобільних доріг з твердим покриттям по м. Чернівці становить 275 кв. км на 1000 кв. км території.

Міський електричний транспорт забезпечує понад 60 відсотків внутрішньо міських пасажиро перевезень. Тролейбусним управлінням за 2009 рік перевезено 42234,1 тис. пасажирів, в т.ч. 21467,9 тис. пасажирів пільгової категорії. На балансі Чернівецького тролейбусного управління знаходиться 109 тролейбусів, з них 5 – службових. За віком експлуатації тролейбусний парк на 86% амортизований. З 80,7 км контактної мережі заміни підлягає 11 км (13,6%).

Система освіти

Організаторську та контролюючу функції щодо забезпечення державної політики в галузі дошкільної і шкільної освіти здійснює управління освіти Чернівецької міської ради.

Належна увага приділяється розвитку творчих обдарувань учнівської молоді через позашкільні навчальні заклади, які працюють у місті, а саме: 2 спортивні школи, міський центр науково-технічної творчості учнівської молоді, клуб юних техніків, дитячий будинок культури, театр-студія "Гердан", Палац дітей та юнацтва тощо. При гімназії №1 діє недільна школа з німецькою мовою навчання, а при гімназії №3 – недільна школа з польською мовою навчання. У школі №41 вивчають мови, традиції та історію єврейського народу.

Таблиця 36. Показники діяльності дошкільних освітніх закладів міста

	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Кількість закладів	53	52	52	52	52	52	54	54
В них місць	6014	5993	6039	6092	6117	6189	6229	6298
Кількість дітей у закладах	7079	7335	7562	7700	7996	8124	8360	8610
Охоплення дітей закладами, відсотків до кількості дітей відповідного віку	54	71	73	72	72	73	73	71
Кількість дітей у закладах у розрахунку на 100 місць	118	122	125	126	131	131	134	137

Протягом 2009/2010 навчального року у в місті функціонувало 59 навчальні заклади, серед яких 4 ліцеї та 7 гімназій. В 4 навчальних закладах навчання ведеться румунською мовою. В навчальних закладах міста здобувають освіту 22593 школяра, середня наповнюваність класів становить 24 учня, у 54 дитячих навчальних закладах виховується 8610 дітей дошкільного віку. В навчальних закладах міста працює 2160 педагогів. Протягом останніх років спостерігається тенденція зростання кількості дітей у дошкільних навчальних закладах, проте відбувається зменшення їх кількості у загальноосвітніх навчальних закладах.

Таблиця 37. Показники діяльності денних загальноосвітніх навчальних закладів міста

	2000/ 2001	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010
Кількість закладів, од.	59	58	58	58	57	59	59	59
Кількість учнів, осіб	31547	28489	27065	25771	24426	23432	22638	22593
Кількість учителів, осіб.	2439	2313	2296	2240	2152	1994	2052	2160

Вищу освіту в Чернівцях можна здобути в 6 освітніх закладах, з-поміж яких 3 є державними, 1 – приватний, 1 – відокремлена структура іншого ВНЗ, і ще один є невідокремленою структурою (факультетом) ВНЗу, розташованого в іншому місті:

- Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича – один із не багатьох класичних університетів у державі. Навчається майже 13 тис. студентів на 61 спеціальності. Налічує 16 факультетів і Чернівецьке педагогічне училище у складі ЧНУ. Головними напрямками підготовки є природничі, точні та гуманітарні науки, єдиний ВНЗ у країні, де готують цивільних богословів.
- Буковинський державний медичний університет — понад 2 500 студентів; веде підготовку лікарів і медичних сестер.
- Буковинська державна фінансова академія — понад 1 200 студентів; готує фахівців з казначейської та податкової справи, фінансів підприємств та організацій, державних фінансів.
- Буковинський університет — перший приватний вищий навчальний заклад на Буковині; налічує трохи більше 1200 студентів; готує спеціалістів для різних галузей господарства з правознавства, фінансів, обліку та аудиту, економіки підприємництва.
- Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету — майже 4500 студентів; готує спеціалістів у сфері внутрішньої і зовнішньої торгівлі, ресторанного бізнесу, державної фінансової системи і права, митної служби, економіки підприємництва, банківської і страхової справи, аудиту, туризму, готельного господарства, побуту та інших ланок інфраструктури.
- Чернівецький факультет Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Таблиця 38. Випускники вищих навчальних закладів міста

Показники	2000/ 2001	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010
ВНЗ	5836	7009	6581	7224	7414	7464	7939	8720
I-II рівнів акредитації	2449	2745	2774	2624	2555	2740	2540	2531
III-IV рівнів акредитації	3387	4264	3807	4600	4859	4724	5399	6189

Система медичного обслуговування

Охорона здоров'я міста в 2009 році із загального фонду міського бюджету отримала 92,4 млн. грн., що на 10,5% більше, ніж в 2008 році. За рахунок цільових фондів соціально-економічного розвитку галузі направлено 401,2 тис. грн., а з бюджету розвитку міста – 1,6 млн. грн. Лікувальними закладами залучено 8 млн. грн. позабюджетних надходжень. Загальний обсяг ресурсів галузі за рахунок різних джерел фінансування за 2009 рік склав 102,4 млн. грн., що на 11,1% більше, ніж у попередньому році. Кількість відвідувань поліклінік міста залишилась на рівні попереднього, 2008, року та склала 1,9 млн. осіб. В умовах денних стаціонарів поліклінік та жіночих консультацій пологових будинків отримали лікування 10,9

тис. пацієнтів, ще 12 тис. хворих були оздоровлені методом “стаціонар вдома”. Здійснено 61,1 тис. виїздів бригад станції швидкої медичної допомоги до населення. В стаціонарах міста отримали лікування понад 32,5 тис. хворих, що на одну тисячу більше, ніж у попередньому році.

Таблиця 39. Показники роботи закладів охорони здоров'я міста

Показники	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Кількість лікарів усіх спеціальностей, осіб	2952	3144	3189	3252	3398	3400	3340	3631	39731	41321
на 10 000 населення	113,5	130,8	134,4	136,7	142,5	141,8	138,5	149,3	161,6	166,6
Кількість середнього медичного персоналу, осіб	4810	4844	4798	4967	4998	4780	4941	5005	4968	5106
на 10 000 населення	184,9	201,5	202,3	208,8	209,6	199,4	204,8	205,8	202,1	205,9
Кількість лікарняних закладів	23	23	23	24	26	24	24	23	27	33
Кількість лікарняних ліжок, одиниць	4970	5019	5024	5036	5059	5019	4989	4949	5150	5094
на 10 000 населення	191,1	208,8	211,8	211,7	212,1	209,4	206,8	203,5	209,5	205,4
Кількість лікарських амбулаторно-поліклін. закладів, од.	36	39	38	38	36	44	41	40	36	53
Планова ємність амбулаторно-поліклінічних закладів, відвідувань за зміну	6073	6138	6138	6141	6236	6346	6331	6304	6404	6481
на 10 000 населення	233,5	255,3	258,8	258,1	261,5	264,7	262,4	259,2	260,6	261,3

На кошти Державного бюджету України в сумі 817,5 тис. грн. та кошти міського бюджету в сумі 511,1 тис. грн. придбано обладнання, інвентар для забезпечення лікувального процесу, закуплено необхідні медикаменти для лікування хворих в стаціонарах, дезінфекційні засоби.

Культура

Культурне життя міста Чернівці багате і розмаїте, має давні і славні традиції — тут діють 3 театри, обласна філармонія, зал органної музики, численні музеї, кінотеатри, 23 бібліотеки, центральний палац культури і 18 закладів культури клубного типу; комфорт і спокій життя в місті створюють парки, численні сквери і зелені насадження.

Змістовне дозвілля чернівчан забезпечують клубні заклади, де функціонує 200 формувань, в яких займається понад 3 тис. учасників. У Чернівцях працюють 23 народні аматорські колективи, учасниками яких є 396 чоловік.

Таблиця 40. Основні заклади культури та мистецтва

	Театри	Музеї	Бібліотеки	Демонстратори фільмів	Заклади культури клубного типу
2000	3	7	30	5	22
2001	3	7	30	5	22
2002	3	5	29	5	17
2003	3	4	27	5	18
2004	3	4	27	4	19
2005	3	4	27	4	19
2006	3	4	26	4	19
2007	3	4	23	4	18
2008	3	4	23	3	18
2009	3	4	23	3	18

У місті функціонує 44 установи культури. Для їх повноцінної роботи в 2009 році було виділено з бюджету 13 703,3 тис. грн. За Державною програмою розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки та програмою «Українська книга» у 2009 році для

Централізованої бібліотечної мережі Чернівців надійшло 955 примірників книг українською мовою, на передплату періодичних видань у 2009 році використано 48,6 тис. грн., на придбання нової літератури – 51, 8 тис. грн. Бібліотеками міста обслужено 48,4 тис. користувачів, яким видано 970, 5 тис. примірників книг.

7. ДОВКІЛЛЯ

7.1. Атмосфера

У місті протягом останніх років фіксується перевищення граничних фонових концентрацій по формальдегіду та хлористому водню у 1,5-2,8 рази, а також речовин, показники яких знаходяться на межі максимально допустимих значень (двоокис азоту – до 0,9 ГДК). Однією із причин високого рівня забруднення повітряного басейну є автотранспорт, на долю якого припадає 82,2% загального річного обсягу викидів. Завершення у поточному році всіх робіт з будівництва об'їзної дороги сприятиме зниженню рівня цих показників.

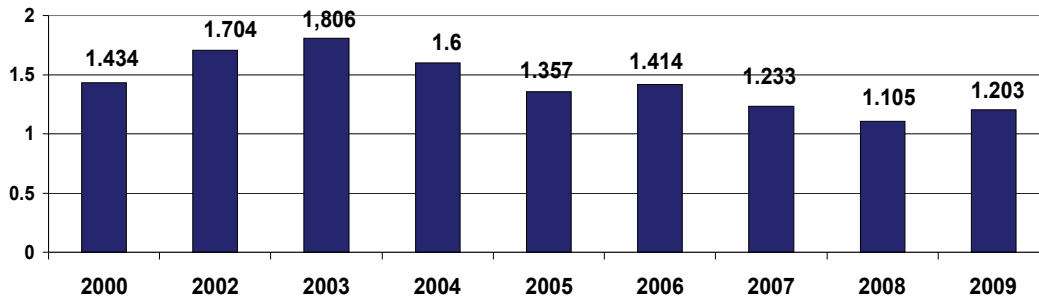

Рис. 17. Викиди шкідливих речовин у повітря від стаціонарних джерел забруднення, тис. т

У питанні покращання екології міста особлива увага надається його озелененню. В 2009 році КП "Чернівецький виробничий трест зеленого господарства та протизсувних робіт" виконав роботи на суму 1,5 млн. грн., в т.ч. висадив 955 дерев, 4,8 тис. кущів, 135,7 тис. штук квітів, влаштував 9,5 тис. м кв. газонів, сформував та обрізав 3,6 тис. дерев, видалив 614 аварійних.

Таблиця 41. Валовий викид шкідливих речовин в атмосферне повітря у 2009 р., т

Показники	Зі стаціонарних джерел забруднення	Від пересувних джерел забруднення
Обсяги викидів шкідливих речовин, усього, у т.ч.	1203,4	13056,2
діоксид сірки	109,6	167
діоксид азоту	128,3	1741,3
метану	42,5	40,3
оксиду вуглецю	252,9	9481,7
оксиду азоту	1,1	16,1
сажі	32,5	206,1
неметанових летких органічних сполук	460,5	1402,5
Викиди діоксиду вуглецю	128600	179,8

7.2. Утилізація відходів

На міській території щорічно утворюється 160 тис. тонн побутових і 170 тис. тонн промислових відходів. У порівнянні з 2006 роком обсяг відходів, які утилізують на міському сміттєзвалищі, збільшився на 17,3%. Вже підготовлено котлован для другої черги сміттєзвалища. З виконанням дренажних робіт тут розпочнеться утилізація твердих побутових відходів. На 30-40% зменшиться кількість таких відходів з введенням в експлуатацію сміттєсортувального заводу, який будується протягом останніх років на території сміттєзвалища. Через проблеми з фінансуванням цього будівництва інвестором ТОВ "ЕКО БАЛАНС СЕРВІС" запланований термін здачі об'єкта в експлуатацію, згідно з додатковою угодою, перенесено на 2010 рік.

Для розв'язання проблем з очисткою стічних вод у травні минулого року введено в експлуатацію каналізаційний дукер через р. Прут в районі вулиць Петрозаводської-Барнаульської (вартість будівництва – 8,6 млн. грн.), що дозволило відводити каналізаційні

стоки на міські очисні споруди каналізації із південної частини міста та попереджати подання неочищених стоків у річку Прут.

Відходи I-III класів небезпеки

У регіоні утворюються відходи I-III класів небезпеки, причому протягом 2006-2008 рр. спостерігалась тенденція зростання їх об'ємів, а у 2009 р. відбулось стрімке зменшення (протягом 2009 р. було утворено 60,6 т. відходів I-III класів, що становить 30% від показника 2008 р.

Таблиця 42. Небезпечні відходи на території міста, т

	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Утворення відходів I-III класів небезпеки	89,5	394,5	152,7	173,9	180,7	60,6
Наявність відходів I-III класів у спеціально відведених місцях на території підприємств	164,3	76,7	75,3	51,9	62	52,3

8. ТУРИЗМ

Чернівці – одне із найпопулярніших культурних та історичних міст в Україні, приваблює для широкого спектру туристичних ринків, відпочинку та бізнесу. Упродовж 2009 року туристичні послуги в місті надавалися 97 суб'єктами господарювання – ліцензіатами, у тому числі 68 турагентами та 29 туроператорами, з них 2 – туроператори внутрішнього та в'їзного туризму.

Надано туристичних послуг на суму 33,9 млн. грн., що на 14,5% більше, ніж у попередньому році. Обслуговано понад 60 тисяч туристів, з яких майже 50 відсотків подорожували в Україні. Збільшилась кількість осіб, охоплених внутрішнім туризмом. Туристичними фірмами міста прийнято 16 тисяч екскурсантів, з яких третина – особи шкільного віку.

На виконання заходів міської цільової Програми розвитку туризму на 2004-2010 роки і популяризацію туристичних можливостей міста за рахунок бюджетних коштів забезпечено представлення туристичних можливостей міста на міжнародних туристичних ярмарках і виставках, виготовлення рекламно-інформаційної та сувенірної продукції, а також проведення безкоштовних недільних пішохідних екскурсій історичною частиною міста.

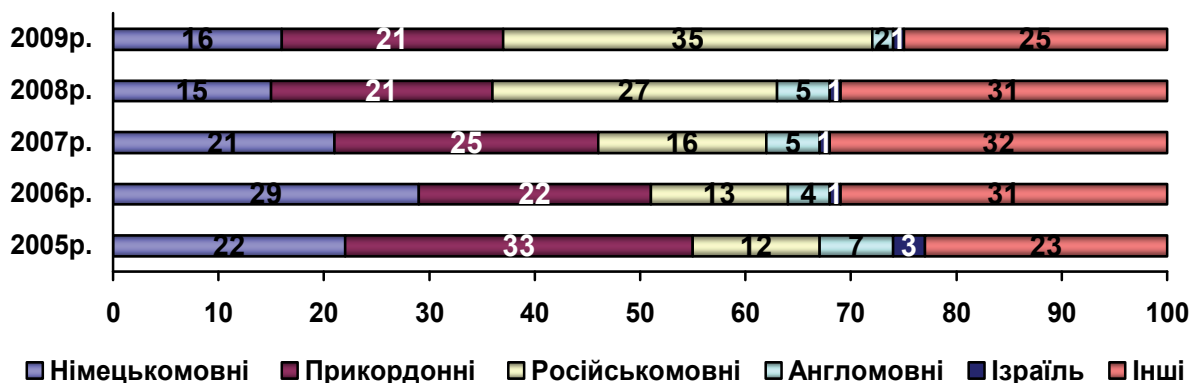
Таблиця 43. Кількість туристів, що відвідали місто протягом 2005-2009 рр.

	2005	2006	2007	2008	2009
Кількість обслугованих туристів, всього, осіб	67303	78280	75758	80987	63112
в т.ч.: іноземних туристів	5140	7801	8017	6729	5828
туристів, що виїжджали за кордон	23367	29968	26615	32312	19036
туристів, охоплених внутрішнім туризмом	38796	40511	41126	41946	37221
екскурсантів	18196	19545	16856	16729	15900
Обсяг наданих туристичних послуг, тис. грн.	23037	25745	29013	29580	33867
Платежі до бюджету, тис. грн.	759	984	1506	1221	2392
Середньооблікова кількість працівників, осіб	619	604	541	493	451

В період 2005-2007 років спостерігається тенденція зростання кількості обслугованих туристів та обсягів туристичних послуг. За 2008-2009 роки – значне зменшення по всіх показниках туристичної діяльності, окрім обсягу наданих туристичних послуг та платежів до бюджету, що пов'язано із знеціненням гривні по відношенню до іноземних валют та значним рівнем інфляції.

Кількість туристів, що відвідали регіон у 2009 році, зменшилась за рік на 5626 чоловік або 11 %. Що стосується іноземних туристів, то їх кількість зменшилась у 2008 році на 16 %, в 2009 році - ще на 13%. Тобто, кількість іноземних туристів у 2009 році скоротилась проти 2007 року майже на третину (27%).

Ці показники не відповідають дійсності, враховуючи ювілейний 2008 рік, коли на вулицях міста з вересня по грудень постійно лунала іноземна мова та проводилися екскурсії. Безпосередньо в дні святкування, в жовтні 2008 року, майже 50 тисяч гостей з 11 країн світу перебувало в Чернівцях (за оперативними даними міської ради).

Рис. 18. Структура іноземних туристів, що відвідали місто (на основі форми 1-Тур), %

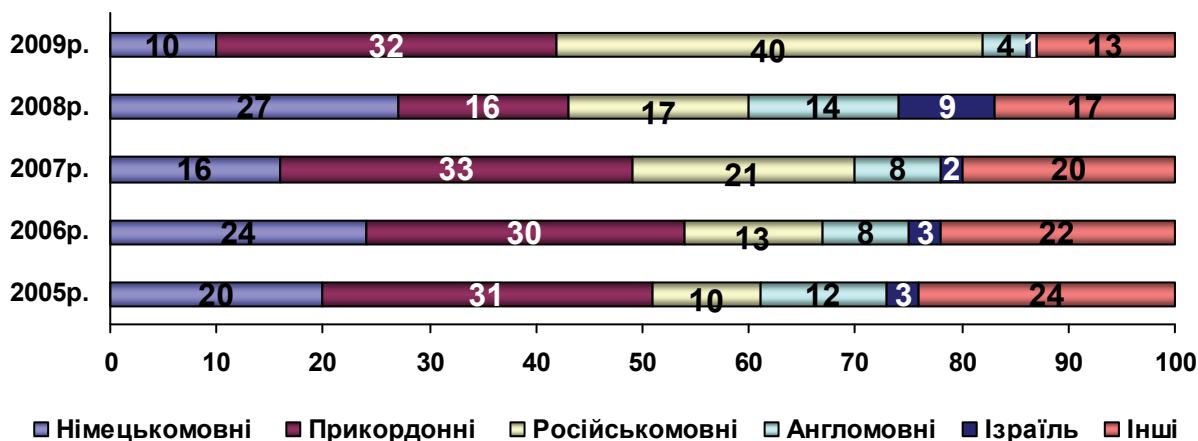

Рис. 19. Структура іноземних туристів (на основі форми 1-Готель), %

На основі даних, представлених у цих діаграмах, можна зробити наступні висновки про структуру іноземних туристів, що відвідали Чернівецьку область:

- Основна маса туристів є резидентами з російськомовних (Росія, Білорусь), та прикордонних (Польща, Румунія, Молдова) країн, відповідно за даний період їх частка у загальній структурі складає 35% та 21% (1-Тур) або 40% та 32% (1-Готель) відповідно.
- На другому місці знаходяться туристи з німецькомовних країн (Німеччина, Австрія, Швейцарія), зокрема їх частка у загальній структурі іноземних туристів становить 16% (1-Тур) та 10% (1-Готель).
- На третьому місці знаходяться туристи з англomовних країн (Велика Британія, США, Канада), так їх частка складає 2% (1-Тур) та 4% (1-Готель).
- Окремо варто звернути увагу на кількість туристів, що прибули з Ізраїлю, частка яких у загальній структурі лишається стабільною – 1 %.

Заслуговує на увагу аналіз структури іноземних туристів, залежно від мети відвідування м. Чернівці. На Рис. 20 представлено дані за 2005-2009 роки, у розрізі наступних мотивів: відпочинок, службова та ділова мета, бізнес, лікувальні та спеціалізовані тури.

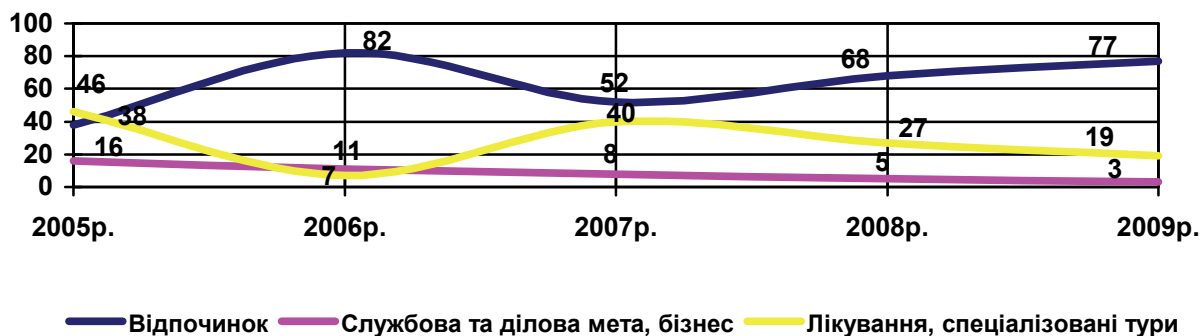

Рис. 20. Структура іноземних туристів міста в залежності від мотиву приїзду, %

Аналізуючи мотиви приїзду іноземних туристів, слід зауважити, що стабільно високим залишається відсоток туристів, які відвідують регіон з метою відпочинку – 77%. За останній рік майже вчетверо зросла кількість туристів, що приїхали на Буковину для вирішення службових, ділових та бізнесових питань. А для лікування, навпаки, туристів у 2009 році приїхало тільки 4% від загальної кількості. Ці два останні показники свідчать, по-перше, про значну ймовірність похибки при відображенні статистичної звітності, а по-друге, поєднання високих цін з відсутністю якісного сервісу при обслуговуванні туристів в спеціалізованих турагентствах та лікувальних рекреаційних закладах не спонукає до їх відвідування Буковини.

Для більш об'єктивної оцінки мотивів відвідування Чернівців, слід скористатися дослідженням Туристично-інформаційного центру (ТІЦ) міської ради. Відповідно відповідей іноземних туристів, що відвідали центр у 2009-2010 роках, 70% відвідали регіон з метою відпочинку (туризм), 15% – бізнес-поїздка, 15% – для зустрічі з рідними та знайомими.

Для визначення потенційної цільової аудиторії, варто проаналізувати розподіл туристів за віковими категоріями: діти (до 14 років включно) та підлітки (15-17 років включно); молодь (18-28 років включно); дорослі (від 29 років).

Таблиця 44. Розподіл туристів за віковими категоріями у місті

Категорії	Фактична кількість іноземних туристів, осіб					Відсоток від загальної кількості				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Діти, підлітки	22	206	233	238	25	1	2	3	3	1
Молодь	222	276	259	317	133	4	4	3	5	3
Дорослі	4896	7319	7525	6174	5670	95	94	94	92	96

На основі даних таблиці 45, можна зробити наступні висновки про туристів відповідного віку, залежно від їх зацікавленості щодо відвідування буковинського краю:

- найбільшу частку іноземних туристів складають дорослі – більше 92%;
- на другому місці знаходиться молодь, їх частка становить в межах 4%;
- частка «дітей» та «підлітків» у загальному розрізі по віковим категоріям є незначною (від 1 до 3%). Це пов'язано із тим, що, по-перше, діти можуть подорожувати, як правило, у супроводі дорослих, а по-друге, Буковина не має в достатній кількості об'єктів та атракціонів, які можуть зацікавити дітей та підлітків.

I. Дослідження туристичних потоків ТІЦ м. Чернівці.

1. ТІЦ міської ради з 2008 року здійснює опитування туристів, які його відвідують. Відповідно до цих даних, м. Чернівці у 2008 р. відвідало, так званих неорганізованих туристів (не користувались послугами турагентів і туроператорів, не зупинялись в готелях) – 5532 особи, з них 1642 – іноземців; у 2009 р. – 6916 осіб, в т. числі 2045 іноземців.

2. Облік гостей міста, що скористалися недільними екскурсіями від міської ради: 2008 рік – 895 осіб, у т. ч. іноземців – 240 осіб; 2009 рік відповідно – 968 осіб, з них 289 іноземців.

3. Загальна кількість туристів, що обліковані ТІЦ склала у 2008 році – 6427 осіб, з них – 1882 іноземці; 2009р. – 7884 осіб, з них – 2334 іноземці.

II. Експертна оцінка туристів, що проживали в "малих" готелях міста.

1. Кількість місць у готелях, що обліковуються 1-готель – 1150.

2. Дані 1-готель 2009 р. – 54250 осіб, з них – 5947 іноземців (11%).

3. Кількість місць у "малих" готелях міста – 439. З врахуванням 30% їх заповнюваності, кількість проживаючих у цих міні-готелях за рік складає 48070 чоловік, з них 5247 – іноземних гостей (тобто з розрахунку 11% від чисельності).

4. Загальна кількість гостей, що проживали в м. Чернівцях у 2008 році: 98813 осіб (55013 осіб – 1-готель + 43800 осіб – малі готелі), з них 11496 – іноземців (6586 – 1-готель + 4910 – міні-готелі). У 2009р. – 102320 осіб (5501 – 1-готель + 48070 – малі готелі), з них іноземців – 11234 осіб (відповідно 5947+5287).

Таблиця 45. Кількість іноземних туристів, що відвідали м. Чернівці

	2005	2006	2007	2008	2009
Статистична звітність форма 1-Тур	5140	7801	8017	6729	5828
Статистична звітність форма 1-Готель	6691	8223	7918	6586	5947
Кількість іноземних туристів, з врахуванням "малих" готелів і даних ТІЦ	8291	10283	11765	13378	13568

Що стосується інфраструктури готельного господарства м. Чернівці, то незаперечним флагманом є готель "Буковина": окрім власне готельних номерів від економ - до VIP-класу, заклад має розвинуту інфраструктуру харчування – 9 барів і ресторан, конференц-зали, SPA-центр, спортивно-оздоровчий комплекс, тренажерний зал, власна парковка. Готель має власний 5-мовний сайт з можливістю прямого он-лайн бронювання номерів.

Серед усіх готельних закладів, менше половини мають власний сайт – головне джерело інформації про заклад у сучасному світі, а повноцінне он-лайн бронювання здійснюється тільки в "Буковині".

Жоден готель міста не представлений у найбільш відомих глобальних мережах он-лайн бронювання, таких як: Booking.com, Hotels.com, Hostels.com. Працівники готелів майже не володіють англійською мовою, не говорячи про німецьку, польську та румунську – мови основних цільових туристичних ринків Буковини.

Три готелі "Буковина", "Корал" та "Черемош" позиціонують себе як тризіркові. Тобто, більшість готелів міста не проходили сертифікацію і на сьогодні відсутній механізм примусового проходження сертифікації з встановленням певної категорії. Крім того, "малі" готелі м. Чернівці взагалі не звітують про кількість відвідувачів, що не сприяє об'єктивній оцінці туристичних потоків міста та області.

Проблеми переважної кількості готелів аналогічні до проблем інших закладів тимчасового розміщення України: брак інформації про послуги, в т. ч на іноземній мові, відсутність он-лайн бронювання та веб-сайтів, несертифікованість, низький рівень обслуговування, відсутність послуг, що зазвичай включені у вартість проживання у європейських готелях: сніданки, доступ до Інтернету.

Таблиця 46. Наявність номерного фонду у м. Чернівці станом на 01.01.2010 р.

№	Назва готелів	Кількість місць
Великі готелі		
1.	Черемош **	612
2.	Буковина **	250
3.	Турист	159
4.	Київ *	150
Загальна кількість місць		1171
Малі готелі		
1.	Аристократ *	10
2.	Бульвар *	13
3.	Вокзал (кімнати відпочинку)	36
4.	Галицький шлях (кімнати відпочинку)	29
5.	Дельта *	30
6.	Затишок	10
7.	Кайзер *	30
8.	Апартаменти фірми "Кнаус"	6
9.	Корал **	100
10.	Леотон	42
11.	Магнат **	18
12.	Магнат Люкс **	24
13.	Мрія *	46
14.	Парус	16
15.	Прем'єр-клуб *	26
16.	Преміум * *	55
17.	Цісар	28
18.	Апартаменти на вул. 28 Червня	5
19.	Георг палац	60
Загальна кількість місць		584

Примітка: * - в наявності є сайт; ** - є сайт та можливість бронювання номерів.

В Чернівцях діє один мережевий хостел TIU Chernivtsi Backpackers, інформація про який наявна та є можливість бронювання місць через більшість популярних спеціалізованих он-лайн ресурсів, як: Hostelbookers.com, Hostelsclub.com, Hostelworld.com, Hosteling International Ukraine.

В Чернівцях готельна мережа за кількістю ліжко-місць задовольняє потреби гостей міста, але, в більшості з них, рівень обслуговування та пропоновані послуги не відповідають прийнятним в Європі стандартам. При цьому вартість проживання досить висока й постійно зростає, а комфорт і сервіс відстають від міжнародних вимог.

Останніми роками, готуючись до святкування 600-річного ювілею міста, в Чернівцях спостерігалася тенденція збільшення на 41% кількості місць в готелях, як за рахунок відкриття малих приватних готелів та апартаментів, так і за рахунок реконструкції наявних приміщень великих добудов у нових готелях. Ці заходи позначилися також і на збільшенні у 2,6 рази комфортних номерів "люкс" та "напівлюкс".

Середньорічна завантаженість готелів міста складає 30-40 відсотків.

Готельне господарство міста для свого розвитку потребує активного залучення коштів інвесторів, застосування світового досвіду маркетингу в готельному бізнесі, нових підходів, форм і методів для підвищення конкурентоспроможності підприємств на ринку готельних послуг України. Одним з шляхів розв'язання проблеми гарантування якості готельних послуг

є створення мережевих готелів, бренд яких є запорукою сервісу певного рівня (hotels&resorts мереж, таких як: Sheraton, Marriot, Hyatt, Radisson, Ritz-Carlton, Hilton etc.).

Таблиця 47. Готелі та інші місця короткотермінового проживання

	2000	2005	2006	2007	2008	2009
	Кількість готелів					
Чернівецька обл.	18	12	17	27	27	28
Чернівці	7	5	5	5	5	5
	Надано послуг приїжджим у готелях, осіб					
Чернівецька обл.	52938	50920	60123	64438	73677	54250
Чернівці	50580	47594	52580	50718	55013	38827
	Загальний час перебування приїжджих у готелях, людино-днів					
Чернівецька обл.	134407	104180	189700	291900	313827	266555
Чернівці	130045	94671	110491	104384	113483	77304

Протягом 2009 р. у м. Чернівці працювало 36 літніх таборів, в яких оздоровлено 2550 дітей.

Таблиця 48. Показники роботи санаторно-курортних закладів у 2008/2009 році

	Усього	У тому числі				
		санаторії		пансіонати з лікуванням	санаторії- профілакторії	бази та інші заклади відпочинку
		усього	з них дитячі			
Санаторно-курортні (оздоровчі) заклади, одиниць						
Чернівецька обл.	11	5	3	1	1	4
Чернівці	2	1	1	–	1	–
Кількість ліжок у санаторно-курортних закладах (у місяць максимального розгортання), одиниць						
Чернівецька обл.	1282	677	430	220	50	335
Чернівці	320	270	270	–	50	–
Середньооблікова кількість працюючих у санаторно-курортних та оздоровчих закладах, осіб						
Чернівецька обл.	352	312	231	25		15
Чернівці	214	214	214	–		–

У місті Чернівці розміщено дитячий санаторій для лікування хворих на туберкульоз на 270 місць.

З метою покращання туристичної привабливості реалізовано проект міської ради “Підвищення конкурентоспроможності Чернівців на туристичному ринку України через утвердження його ідентичності та впровадження європейських традицій відпочинку – Різдвяного ярмарку”, до участі у якому залучено близько 20 суб’єктів підприємництва.

У рамках реалізації проекту Чернівецької міської ради “Популяризація спільної культурної спадщини між спільнотами в транскордонному регіоні «Чернівці і Сучава» розроблено нові туристичні маршрути: «Національно-культурні центри Буковини. Осередки фольклору Буковини»; «Музейні скарби краю. Майстерні народних митців Буковини»; «Церкви. Собори. Монастирі Буковини». В туристичні маршрути міста включено відвідування реконструйованої площі Турецької криниці та внутрішніх двориків на вул. О.Кобилянської.

Місто Чернівці налічує чимало архітектурних об’єктів, які приваблюють туристів. До найбільш відвідуваних архітектурних споруд варто віднести:

- Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (нині 4, 5 і 6 корпуси Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича). Цей унікальний архітектурний ансамбль з’явився на світ завдяки зусиллям єпископа Євгена Гакмана.
- Будівля Чернівецької міської ради (Ратуша) знаходиться на Центральній площі Чернівців, від якої розходяться всі головні вулиці міста.
- Миколаївський кафедральний собор, розташований по вулиці Руській. Собор побудований у 1939 році за зразком румунського храму.

9. ЦІЛІ РОЗВИТКУ МІСТА

Міською радою постійно приймаються цільові програми по основним напрямкам розвитку міста.

Таблиця 49. Інвестиційні проекти у м. Чернівці

Назва Проекту (програми)	Кошторисна вартість, тис. дол. США	Назва підприємства / установи / організації
Виробництво безалкогольних напоїв	2000	ОАО "Роси Буковини"
Виробництво алкідних, поліефірних, алкідуретанових смол	500	Закрите акціонерне товариство "Чернівецький хімічний завод"
Закупівля нового спеціального обладнання, удосконалення технології	1200	Виробничо-комерційна фірма «Чернівецький меблевий комбінат» ЛТД
Відновлення виробництва пива	950	ТОВ "Буковина-Продукт"
Запуск лінії з виготовлення кришок типу "твіст-офф"	10500	ТОВ ВКП "АРГО"
Сучасні технології виробництва конкурентноздатних панчішно-шкарпеткових виробів на новому обладнанні передових європейських фірм	1000	АТЗТФ "Виробничо-торгівельна фірма "Мальва"
Придбання та будівництво заводу з сортування твердих побутових відходів	5900	Департамент житлово-комунального господарства міськради
Будівництво льодової площадки	600	Управління з питань фізкультури та спорту міськради
Розвиток КП МТК «Калинівський ринок»	2000	Департамент економіки міськради
Будівництво стадіону «Ленківці»	100	Управління з питань фізкультури та спорту міськради
Будівництво центральної частини МКП «Парк Жовтневий»	100	Управління культури міськради

Контактна інформація

Адреса міської ради: пл. Центральна, 1, м. Чернівці, Україна 58000

***

Профіль громади міста Чернівці підготовлено виконавчим комітетом Чернівецької міської ради.

Профіль громади міста Чернівці розроблено у рамках проекту «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність» / USAID

Координатор проекту: **Лепьошкін Ігор Іванович**, т. (044) 425-47-47; e-mail: ilepyoshkin@linc.com.ua;

Консультант: **Порчук Марія Дмитрівна**, e-mail: maria63@list.ru